

Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete

LEADER HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2014-2020

verziószám: v 5.3

Draft verzió

2016. március 18.

Tartalom

Vezetői összefoglaló	3
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz	5
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata	6
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása.....	10
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése	11
4.1 Helyzetfeltárás.....	11
4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések	22
4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	24
4.4 SWOT	26
4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása	27
5. Horizontális célok	27
5.1 Esélyegyenlőség.....	27
5.2 Környezeti fenntarthatóság.....	28
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása.....	29
7. A stratégia beavatkozási logikája	32
7.1 A stratégia jövőképe.....	32
7.2 A stratégia célhierarchiája.....	32
8. Cselekvési terv.....	35
8.1 Az intézkedések leírása.....	35
8.2 Együttműködések.....	46
8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei.....	47
8.4. Kommunikációs terv.....	49
8.5. Monitoring és értékelési terv	50
9. Indikatív pénzügyi terv	51
Kiegészítő információk	53
Mellékletek.....	53

Vezetői összefoglaló

A Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete 1995-ben alakult. A szervezet tagságának a Móraalmi Járáshoz tartozó 10 települése – a múltbeli sikeres együttműködésekre alapozva – 2014 májusában határozott arról, hogy közösen kívánnak venni a 2014-2020-as tervezési ciklusban a LEADER program megvalósításában.

3

A tervezési terület előzetes elismerésére irányuló kérelmünket az Irányító Hatóság 2015.09.25-én, IHF 1186/51/2015 hivatkozási számú határozatában jóváhagyta.

Az akcióterület helyzetelemzése során az alábbi problémákat és szükségleteket azonosítottuk:

1. A térség gazdasága egyoldalú, elsősorban az agrárszektorra épül, szükség lenne a többi ágazat megerősítésére, az agrártúlsúly mérséklésére.
2. A térség – kiemelten a járásközpont - turizmusa dinamikusan fejlődik, de számos turisztikai lehetőség még kihasználatlan, újabb attrakciókra, további szolgáltatásokra lenne szükség.
3. A vállalkozások száma, tőkeereje, a vállalkozói aktivitás alacsony.
4. A helyben megszerezhető jövedelem kevés, a munkahelyek száma alacsony, az aktív korúak nagy része ingázik a városok irányába, a fiatalok és pályakezdők nehezen találnak munkahelyet.
5. A térség népességmegtartó ereje gyengül, a lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen, helyi identitást erősítő intézkedésekre lenne szükség a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megtörésére.
6. A térség kulturális és humán erőforrásokban gazdag. A hagyományok és helyi értékek megőrzésére és továbbörökítésre garanciát az együttműködő közösségek jelenthetnek.
7. A települések infrastruktúrája megfelelőnek mondható, ugyanakkor a lakosság továbbra is igényli a közösségi terek és az elérhető közszolgáltatások fejlesztését.
8. Az életminőség javításához az elérhető közösségi, kulturális, egészségprevenciós színterek és szolgáltatások fejlesztése szükséges.

Jövőképünk:

A program végén a helyi erőforrásokra, ötletekre, a helyi humán tőkére alapozott, azokkal fenntarthatóan gazdálkodó, egymást kölcsönösen tisztelő, segítő és együttműködő, megerősödött helyi közösségekből álló, gazdasági és társadalmi szempontból sikeres Móraalmi Járást látnánk szívesen.

Jövőképünk röviden:

Fenntarthatóan fejlődő, együttműködő közösségekből álló, gazdasági és társadalmi szempontból sikeres Móraalmi Járás.

A jövőképünk elérését szolgáló stratégiai célok:

- A) Jövedelemszerzési lehetőségek bővítése; helyi erőforrásokra alapozott, fenntartható gazdaságélénkítő fejlesztések támogatása

B) Települések fenntartható, lakossági igényekre és szükségletekre reagáló fejlesztései

C) Helyi identitás erősítése: közösségek helyi értékekre, tudásra, hagyományokra alapozott megerősítése

D) Együttműködések, tudásmegosztás, hálózatosodás támogatása

Az akcióterület gazdaságának fejlesztését két intézkedés szolgálja:

- ✓ Egyrészt olyan turisztikai fejlesztéseket kívánunk támogatni, amelyek hozzájárulnak a tervezési terület turisztikai bevételeinek, látogatottságának, vonzerejének növeléséhez, a tervezési terület turisztikai kínálatának, szolgáltatásainak bővítéséhez. A turisztikai fejlesztések hozzájárulnak a gazdaság agrártúlsúlyának mérsékléséhez, a több lábbon álló gazdasági szerkezet kialakításához.
- ✓ Másrészt a vállalkozói aktivitás növelése céljából kívánjuk támogatni a helyi mikrovállalkozások szolgáltatási színvonalát, jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztéseket.

Az akcióterület társadalmi problémáinak mérséklésére szolgáló intézkedések:

- ✓ Települések lakosságát szolgáló, közösségi funkciókat ellátó épületek, építmények, közösségi terek felújítása, korszerűsítése, eszközbeszerzések.
- ✓ Közösségépítést, helyi identitás erősítését, civil szervezetek közötti és interszektoralis hálózatosodást szolgáló programok, civil aktivitás támogatása.
- ✓ Az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása, fejlesztése, valamint az egészségtudatos életmódot népszerűsítő programok, rendezvények támogatása.
- ✓ A helyi értékek, hagyományok bemutatását, népszerűsítését szolgáló beruházások támogatása.

Egyesületünk céljainak megvalósítása érdekében térségek közötti és nemzetközi együttműködési projekteken is részt vesz.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

Helyi fejlesztési stratégiánk az EU2020 stratégia - intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés – megvalósításához az alábbi területeken járul hozzá:

A kis- és közepes vállalkozások versenyképességének fokozása

A HFS első átfogó célja a „Jövedelemszerzési lehetőségek bővítése; helyi erőforrásokra alapozott, fenntartható gazdaságélénkítő fejlesztések támogatása” amelyhez kapcsolódó specifikus cél a „Helyi vállalkozások jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztések” A LEADER forrás felhasználásával tervezett vállalkozásfejlesztési intézkedés ugyanakkor kizárólag a helyi mikrovállalkozások számára lesz elérhető. A kis-, és közepes vállalkozások a HACS rendelkezésére álló információk megosztása valamint az együttműködések révén vonhatók be az akciócsoport munkájába. A vállalkozói szféra bevonása illetve a szférák közötti együttműködések elősegítése további együttműködések, ezzel további projekteket generálhat.

A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése

A gazdasági szegmensek között a KKV-k versenyképességének, jövedelmezőségének javításán keresztül járul hozzá a foglalkoztatási kapacitásainak erősítéséhez. Emellett a turisztikai attrakciók és szolgáltatások támogatása révén járul hozzá a stratégia foglalkoztatás javításához. A turisztikai fejlesztéseknél 4 fő, a mikrovállalkozás fejlesztési intézkedés esetén 1 fő új teljes munkaidős foglalkoztatottat jelöltünk ki elérendő célértékként.

A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem

Ezen a területen az intézményi- és közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítását, a társadalmi összetartozás erősítését tartalmazza a Helyi Stratégia. A fizikai és lelki (mentális) egészségi állapot javítása közvetve a foglalkoztatás lehetőségeit segíti. A helyi közösségek támogatása javítja a helyi életminőséget is.

Beruházás az oktatásba, a készségekbe és az egész életen át tartó tanulásba

A HFS céljából tűzi ki az egész életen át tartó tanulás színtereinek fejlesztését.

A magasan képzettek letelepedésének ösztönzése mellett a helyi képzési formák kidolgozását és megvalósítását is fontosnak tartjuk.

Kapcsolódási pontok a **Partnerségi Megállapodás**hoz:

A 2014–2020-as tervezési ciklus átfogó nemzeti fejlesztési célja a fenntartható, magas hozzáadott értékű, termelésre és a foglalkoztatás bővítésére épülő gazdasági növekedés. Ezt a törekvést olyan fejlesztések támogatják, amelyek eredményeképpen a foglalkoztatottság és a társadalmi tőke bővül, az eltartottak aránya és a környezeti kockázat csökken, a természeti és humán/kulturális erőforrások hatékonyan és fenntarthatóan hasznosulnak.

A HFS az alábbi Nemzeti fejlesztési prioritások megvalósításához kapcsolódik (A társadalmi felzárkóztatási cél kivételével az EU 2020 tematikus céloknál már részletezett módon):

- A gazdasági szereplők versenyképességének javítása
- A foglalkoztatás növelése
- A társadalmi felzárkóztatási és népesedési kihívások kezelése (A „Települések fenntartható, lakossági igényekre és szükségletekre reagáló fejlesztései” és a „Helyi identitás erősítése: közösségek helyi értékekre, tudásra, hagyományokra alapozott megerősítése” átfogó céljainkhoz kapcsolódó intézkedések segítségével, a települési közösségek megerősítése révén hozzájárulunk a negatív demográfiai tendenciák mérsékléséhez.)
- A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása

A Vidékfejlesztési Programban elsősorban az alábbi prioritásokhoz kapcsolódunk:

A „Helyi identitás erősítése: közösségek helyi értékekre, tudásra, hagyományokra alapozott megerősítése” valamint az „Együttműködések, tudásmegosztás, hálózatosodás támogatása” átfogó célunkhoz kapcsolódó intézkedések révén hozzájárulunk az 1. prioritás (a tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a vidéki térségekben), 1A fókuszterületében („Az innovációnak, az együttműködésnek és a tudásbázis gyarapításának az ösztönzése a vidéki térségekben”) megfogalmazott célok eléréséhez

Emellett céljaink hozzájárulnak a Vidékfejlesztési program 6. Prioritásának, azon belül is különösen a 6A és a 6B fókuszterületnek a teljesüléséhez („A társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés támogatása a vidéki térségekben, különös tekintettel a következő területekre: 6A fókuszterület: a diverzifikálásnak, kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése; 6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben”)

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

A Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítésének folyamata két szakaszra osztható:

I. Előkészítő időszak tevékenységei (2015. szeptember – 2015. október)

Fórum sorozat

A 2007-13-as ciklushoz képest a HACs akcióterülete átalakult. A korábbi időszak tervezési területét a Kisteleki Kistérség 6, és a Mórahalomi Kistérség 8 (A kistérséghez tartozó 10 település közül Bordány és Zombó kivételével) települése alkotta. A 2014-2020-as ciklusra a HACS kettévált, a mórahalmi járáshoz tartozó települések (Bordánnyal és Zombóval kiegészülve) alkotják az új akcióterületet. A megváltozott akcióterületre és a szervezetre tekintettel a Miniszterelnökség támogatásával 10 alkalomból álló fórum sorozatot szerveztünk. A rendezvénysorozat alapvető célja a 2014-20-as Vidékfejlesztési Program megvalósítása érdekében a Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Egyesülete új vidékfejlesztési szervezet bevezetése, megismertetése a Mórahalmi Járársban. A vidékfejlesztési szervezet bemutatása mellett fontosnak tartottuk a LEADER Helyi Akciócsoportok Vidékfejlesztésben betöltött szerepének és magának a LEADER módszernek a

bemutatását, népszerűsítését, előnyeinek kiemelését és a 2014-20-as Vidékfejlesztési Programhoz történő kapcsolódásának bemutatását. A rendezvénysorozat során figyelmet fordítottunk a résztvevők, a lakosság fejlesztési igényeinek megismerésére.

Szervezet átalakítása, alapszabály módosítása

Egyesületünk - nevében még jelenleg is őrzi ezt a múltbéli sajátságát - korábban kizárólag önkormányzatokból álló Egyesület volt. Ezért az akciócsoporthá válás szempontjából szükség volt a szervezet átalakítására, civil és önkormányzati tagok felvételére. A csatlakozási lehetőségről, az új HACS megalakulásáról és következő időszak feladatairól e-mailben értesítettük a települési szereplőket. A csatlakozási szándéknyilatkozatok begyűjtésével párhuzamosan a korlátozásmentes tagfelvétel biztosítása érdekében módosításra került a szervezet alapszabálya. A civil és vállalkozói tagok felvételét lehetővé tevő alapszabály elfogadása 2016. november 6-án került sor. Az módosított alapszabály elfogadásának idejére szerencsére már kellő számú civil és vállalkozói tag csatlakozási szándéknyilatkozatával rendelkezünk, ahhoz, hogy a tagfelvétel után teljesítsük az akciócsoporthként történő működés törvényi feltételeit, biztosítani tudtuk a tagságban a szférák megfelelő arányát.

Kérdőívezés, projektötlet – gyűjtés

Az előkészítő szakaszban tartott a fórumsorozatokra papír alapú kérdőíveket és projektötlet-gyűjtő adatlapokat vittünk. Mindkét dokumentum megjelent az október közepétől működő honlapunkon a www.ujleader.homokhat.hu-n. Az előkészítő szakaszban a helyzetelemző kérdőívekből nagyon kevés (mindössze 7 db jutott el hozzánk, amiből 2 db érkezett papír alapon). A projektötlet – gyűjtés sikerebbnek bizonyult 89 db ötlet érkezett be.

II. Megvalósítási időszak tevékenységei (2015. november 1 – végleges stratégia elfogadásáig)

Adatgyűjtés, helyzetelemző rész összeállítása

Az adatgyűjtés során elsősorban a TEIR adatbázisra, kis mértékben a helyzetfeltáró kérdőív adataira támaszkodtunk. Az elkészült helyzetelemzés 2016. november elejétől a honlapon bárki számára elérhető, véleményezhető volt.

Kérdőívek

Az előkészítő szakasz kérdőívezésének sikertelenségét azzal magyaráztuk, hogy talán a kérdőívünk túlságosan részletes, túl hosszú volt. Ezért összeállításra került egy „könnyített” v2 verzió, amit egyben alkalmasnak gondoltunk arra, hogy a hátrányos helyzetű csoportok véleményének felmérésére szolgáljon. A TKCS a HFS gazdaságfejlesztési fókuszára és a foglalkoztatottság növelésére szolgáló célok miatt célcsoportnak az álláskeresőket választotta. A települési kapcsolattartók segítségével 45 db kérdőív érkezett. Ezek feldolgozása megerősítette, hogy a gazdaságfejlesztési fókuszú stratégiára van szükség. A kérdőívek száma miatt az eredmények egyelőre nem adnak adekvát képet; így a kérdőívezés a végleges stratégia elkészítéséig folytatni kívánjuk.

Projektötlet gyűjtés

A Draft összeállításáig 107 ötlet érkezett. Feldolgozásuk során az alábbi csomópontokat találtuk:

Jellege	Darabszám
Civil aktivitás támogatása	16
Egészség szinterei fejlesztése	8
Vállalkozásfejlesztés	17
Településfejlesztés	40
Turizmus	19
Vidéki szemléletformálás	7
	107

A helyzetelemzésből leszűrhető problémák és az ötletek feldolgozásának eredménye együtt hozta létre az intézkedési tervben kikristályosodó támogatási területeket, amelyek rímelnek a projektötletek csomópontjaira.

Tervezés koordináló csoport

Az civilek és vállalkozók felvételét követően kör e-mailben toboroztunk szereplőket elsősorban a tagság köreiből. A levélben bátorítottuk a tagokat, hogy az akcióterületről javasoljanak a tagságon kívüli szereplőket, szakértőket akiket érdemes lenne a tervezési folyamatba bevonni.

Szerepe a tervezési folyamatban

- Nem dönt – csak javaslatot tesz, koordinatív szervezet
- Javaslatot tesz a tervezési folyamat során alkalmazott eljárásokra, módszerekre
- Javaslatot tesz szakértők bevonására, bizottságok létrehozására
- Javaslatot tesz a teljes tervezési folyamat ütemezésére

A TKCS jelenleg 6 tagból áll (tagok részletesen ld. mellékletben), de nyitott, bárki csatlakozhat. Terveink között szerepel a vállalkozói szférából további szereplők bevonása.

Önkormányzati szféra: 2 tag

Civil szféra 3 tag

Üzleti szféra: 1 tag

Összesen: 6 tag, Önkormányzati szektor aránya: 33%

A TKCS munkáját az Egyesület irodavezetője és két szakértő (turisztika és felmérések – kérdőívezés témában) segíti.

TKCS feladatai, tevékenysége a következőkre terjedt ki: a HFS tervezés ütemtervének elfogadása; javaslattétel szakértők bevonására; társadalmasítás, kommunikációs terv elfogadása; beérkezett projektötletek összesítése, feldolgozása; műhelymunkák szervezése, forgatókönyvének kidolgozása.

A Draft verzió lezárását követően még legalább 2 TKCS ülést tervezünk összehívni.

Települési tematikus műhelymunkák

A települési műhelymunkák célja az adott településről beérkező projektötletek átbeszélése, rangsorolásra, a fejlesztési irányok meghatározása volt.

Település	Időpont	Résztevők száma	Tapasztalatok
Zsombó	2016.02.25.	32 fő	Civil szervezeteknek nyújtott támogatást a helyi közösségi élet szempontjából nagyon fontosnak tartják Civilek támogatandó tevékenységei, közös rendezvények, tanulmányutak, tanfolyamok (internet tanfolyam időseknek) kis értékű eszközbeszerzéseik, tanulmányutak, edzőterem kialakítása Gazdaságfejlesztés: vállalkozások támogatásán keresztül.
Bordány	2016.03.11.	7 fő	Helyi (értékekre) erőforrásokra alapuló fejlesztések (mi az, ami csak az adott településen vagy csak itt a járásban található meg – unikális) Kitörési pont: turisztika Valós együttműködések megvalósítása gyakran nehézségekbe ütközik, bizalmat / közösséget kell építeni helyi és járási szinten is.

A Draft verzió lezárását követően még legalább 2 településen szeretnénk műhelymunkát szervezni.

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

Az akcióterület állandó lakosainak összesített száma 28.672 fő.

Az akcióterület Magyarország Dél-alföldi régiójában, a magyar - szerb-határ mentén, Csongrád megyében, Szeged vonzáskörzetében található. A terület a Duna-Tisza közti homokhátság földrajzi tájegységébe tartozik.

A térség lefedi a Móraalmi statisztikai kistérség / járás területét, és összefüggő egységet alkot. Központi települése, járásközpontja Mórahalom város, többi települése Ásotthalom, Bordány, Forráskút, Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa, Üllés, Zákányszék és Zsombó.

A települések a térben egyenletesen helyezkednek el, jellemzőjük a rendezett falusias- kisvárosias belterület és a kiterjedt tanyavilág. Utóbbiak létrejötté egy sajátos település- és telepítéspolitikai eredménye: a mai települések a környék városainak tanyavilágából szerveződtek tanyaközpontokká, majd községeké.

A tanya sajátos, emberi léptékű lakó és gazdasági egységet valósít meg, amely a világon egyedülálló magyar hagyomány. A tanya kedvező adottságot jelent a területhasználat, a tájformálás, a gazdálkodás, a tanyai turizmus, az üdülés-pihenés lehetőségének szempontjából; e funkciói kiteljesedéséhez azonban további fejlesztések szükségesek.

A területhez hagyományosan mezőgazdasági tevékenységek kötődnek: zöldség- virágtermesztés, gyümölcs- és szőlőtermesztés. A felhalmozott tapasztalatoknak, a termelési kultúrának és a helyi homokvilági klímának köszönhetően jellegzetes ízvilágú zöldség- és gyümölcsféléket természetesen itt eredményesen, amelyek országosan is ismertek, keresettek.

A térségben élő népesség nemzetiség és vallás tekintetében homogén, magyar nemzetiségű és túlnyomó többségében római katolikus vallású. Ez az egyöntetűség a térség benépesedésekor alakult ki.

Megközelítés

A települések csak közúti kapcsolatokkal rendelkeznek. A kistérség településeit egy Szeged-központú, hálózatos közútrendszer köti össze.

A megyeszékhely a tervezési terület településeiről optimálisan 30 perc alatt (Öttömös és Pusztamérges esetében 40 perc alatt); az M5 autópálya 20 perc alatt (Öttömös és Pusztamérges esetében 30 perc alatt) érhető el.

A települések nagy részének Szegedhez kötődése hagyományosan erős. A Szegedhez közeli településeken a megélhetés a bejárás lehetősége, a könnyebben elérhető szolgáltatások miatt kedvezőbb.

A térségi települési kapcsolatok fizikai és társadalmi értelemben is kifejezetten szorosnak mondhatók. Fizikailag a járásközpontból (ahol az akciócsoport irodája működik) bármely település

elérhető 30 percen belül. A települések közötti társadalmi kapcsolatok, együttműködések legjobb példája maga az Egyesület, amely 1997 óta segíti a térség együttgondolkodását, közös projektjeit.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1 Helyzetfeltárás

Környezeti adottságok, természeti értékek

A kistáj éghajlata szélsőségesen kontinentális jellegű, melyre a forró nyár, a kemény téli fagy, valamint az egyenetlen csapadékeloszlás jellemző, amely sokszor eredményez aszályos időszakot, vagy belvizeket.

A területen a napsütéses órák évi összege 2080-2090 között mozog. Az országos átlagnál magasabb napsütéses órák száma és a középhőmérséklet egyaránt kedvez a korai zöldségtermesztésnek.

Az uralkodó szélirány északnyugati. A tavaszi időszakban a gyakori és erős szél által kialakuló homokverés komoly károkat okoz az ültetvényekben, a defláció földutakat is rombolja.

A kistáj területén a Tiszához ÉNY-DK-i irányban egymással párhuzamosan számos csatorna vezeti le az időszakos belvizeket. A Dorozsma-Majsai-Homokhátnak 14, többé-kevésbé állandó vizű tava van, együtt 310 ha felszínnel. Köztük a mórahalmi Nagyszikós-tó 99 ha, a Madarász-tó 37 ha területű.

Uralkodó talajtípus a humuszos homok és a futóhomok. A rossz víz-, hő- és tápanyag-gazdálkodású, szerkezet nélküli homoktalajok túlsúlya miatt a talajok termőképessége összességében gyenge. A homokterületeken veszélyt jelent a defláció, a csapadékszegély időjárás, a szélsőséges időjárási tényezők (téli és kora tavaszi fagyok, belvizek, viharok) illetve ezek - a klímaváltozással kapcsolatos – mind gyakoribbá válása.

Természeti értékek

Természetvédelmi területeink a Kiskunsági Nemzeti Parkhoz tartoznak. A Körös- éri Tájvédelmi Körzet részei Ásotthalmon (emlékerdő, Bogárczó, Ásotthalmi Láprét) Mórachalmon (Csipak-semlyék, Madarász-tó, Nagyszéksós-tó) és Öttömösön (Öttömösi baromjárás) található. Tanösvények Ásotthalmon - Csodarét tanösvény (mocsári kardvirág) - és Mórachalmon - Csipak tanösvény - kerültek kialakításra

Egyéb helyi természeti értékek:

- Ásotthalom - Rózsa Sándor fája;
- Forráskút – Horgásztó;
- Öttömös – Bukor-hegy, Szerelem-domb, Baromjárás;
- Pusztamérges – mérgesi puszt, láperdő;

- Üllés: horgásztó, tanösvény, üllési erdő;
- Zákányszék - Ezerarcú Sömlék, 136 éves tölgyfa, Lódri-tó;
- Zombó – Zombói ősláp, 130 éves platánok, a Lápastói dűlőben található Király Nyárfája, Királyszéki rét

Természeti értékeink turisztikai vonzereje részben kihasználta.

Az Alföldi régió több területéhez hasonlóan területünkön is jól kiaknázhatóak a megújuló energiaforrások (biomassza, nap- és geotermikus energia).

Környezeti problémák

A külterületi utak jellemzően nincsenek burkolattal ellátva. A mezőgazdasági területekkel körülvett falvakban magas a porszennyezés; ezek kiszűrésében segít egy-egy jól gondozott települési zöldfelületi rendszer.

Kulturális erőforrások

Településeink legfontosabb és legjellemzőbb kulturális erőforrásait az alábbi táblázatokba foglaltuk össze.

	Hagyományok, kulturális örökség	Főbb rendezvények
Ásotthalom	„Búbáj földje”, Rózsa Sándor és egyéb helyi legendák, Ásotthalmi Népdalkör	Gátsori Tanyasi Ünnepek, Rózsa Sándor Fesztivál, Kissor Napja, Gépállatok csatája
Bordány	Honfoglaló magyar asszony lószerszám-garnitúrája, Vass Nándor régiség gyűjteménye, András Albert Szilárd régiség gyűjteménye, Benke Gedeon, Ádám Jenő és Mihálffy Lajos munkássága, Nagy Kálmán-féle tanya és helytörténeti gyűjtemény	Pütkösdi falunapok, Tuning találkozók
Forráskút	Juharfa citerazenekar, Civil szervezetek	Tuskóhúzás, szüreti mulatság
Mórahalom	Gasztronómia – rétes-, házi tészta, savanyítás, pálinkakészítés Helyi hagyományos mesterségek: kovács	Rétesfesztivál, Bivalyfesztivál, Homokháti Sokadalom, Pálinkaverseny
Öttömös	Mézeskalács, Helyi énekkar, Citerazenekar, Spárgatermesztés, Magyar László, Hagyományos gazdálkodó életmód,	Gasztronómia – spárgafesztivál, Magyar László Nap, Szüreti Bál, Hagyományörző Bál
Pusztamérges	Borkultúra	Kakasfesztivál
Ruzsa	Népi hagyományokat megelevenítő rendezvények	Lakodalmas fesztivál

Üllés	Alkotóház, Alkotótáborok	Nyárindító napok
Zákányszék	Zákányszéki Parasztkórus, Öregház Tanyamúzeum	Böllérnap, Traktor show, Tavaszcsalogató
Zsombó	Wesselényi Népfőiskola, Tombácz János meséi	Farsang és Szomszédoló, Lápastói búcsú, Aratóünnep

	Meglévő turisztikai attrakciók:	Lehetőségek, kiaknázandó helyi értékek
Ásotthalom	Rózsa Sándor Élményház, Gátsori Tanyamúzeum, Homokháti Strand, Bűbáj Birtok, , Csodarét tanösvény, Back kápolna, Gárgyán-erdei pihenőpark, Kéktúra útvonal, Kiss Ferenc Emlékerdő, Gátsori Tanyamúzeum és Közösségi Ház	Homokháti Strand, Délvidéki Emlékpark, Ásotthalmi borok
Bordány	Alföldi Kék túra bordányi szakasza	Veteránautó-gyűjtemény
Forráskút	Horgásztó	Lovas hagyományok
Mórahalom	Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő, Nagyszéksósi Bivalyrezervátum, Madarász-tó Patkó Lovasszínház, Mini Hungary Park, Homokháti Emlékház, Babagyűjtemény	Rendezvényturizmus, Nagyszéksósi aranyelet, Lovas hagyományok
Öttömös	Bukor-hegy, Szerelem-domb, Magyar László emlékpark, Alföldi Kéktúra útvonal, Baromjárás, Kilátó a Majális téren, Falukemence, Telepített erdők, Erdei Iskola	Természetjárás, Vadászturizmus, Falusi turizmus
Pusztamérges	Virágos falu, Mérgesi Pusztta, Pusztamérgesi láperdő	Természetjárás, Borkultúra
Ruzsa	Ruzsai erdők,	Ruzsai erdők, Természetjárás, Vadászturizmus
Üllés	Helytörténeti Ház, Alkotóház, Erdei iskola	Horgásztó, Természetjárás
Zákányszék	Öregház Tanyamúzeum, Madárkert	Madárkert, Gasztronómiai hagyományok (Böllérnap)
Zsombó	Lápastavi búcsújáróhely, Királyszéki iskola	Rózsa Sándor csárdája

Társadalom állapota

Demográfiai folyamatok

A lakónépesség száma 28.672 fő (2015. jan. 1. KSH adat szerint 28.639 fő), 2009 óta csökkenő tendenciát mutat. A természetes fogyás az országos átlagot meghaladó mértékű (-4,6%).

NÉV	Lakosság szám változása		Vándorlási mutató	14 év alattiak	60 év feletti
	10 év alatt 2003 / 2013				
Ásotthalom	4211	3855	0,5	11,7	25,2
Bordány	3162	3267	-0,3	14,3	21,7
Forráskút	2327	2287	-14,4	13,3	23,5
Mórahalom	5745	5872	7,7	14,7	25,1
Öttömös	810	712	4,2	10,5	26,1
Pusztamérges	1229	1182	-4,2	13,2	27,3
Ruzsa	2783	2447	1,6	11,9	28,4
Üllés	3181	3022	-12,2	13,2	24,6
Zákányszék	2803	2670	-9,4	13,6	24,5
Zsombó	3441	3358	0,9	15	19,4

A tapasztalatok szerint a tanyákra kiköltözés mértéke csökkent az utóbbi években, míg a fiatal generációk elvándorlása jellemző. Az elvándorlás ideiglenes jellegű (pl. tanulmányok miatt), de gyakran véglegesnek bizonyul.

Kivételt jelent Mórahalom és Öttömös ahol a vándorlási egyenleg pozitív; a mórahalmi adat a térséghez képest – de megyei összevetésben is - kiugró mértékű 7,7%.

A lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen, térségi átlagban a 15 év alattiak aránya már csak 13,5%; fokozatosan és folyamatosan csökkent az elmúlt 15 évben. Ásotthalom, Öttömös és Ruzsa településeken a legalacsonyabb a 15 év alatti korosztály aránya.

A gyermek- és fiatal korosztály intézményei:

- Bölcsődei férőhelyek száma 138, egy férőhelyre 5,2 fő 0-2 éves gyermek jut.
4 településen nincs bölcsőde – Ásotthalom, Forráskút, Öttömös, Pusztamérges
- Óvodai férőhelyek: 1068 (a szükségletnek megfelelő)
- Általános iskolai tanulók száma 2049 fő, általános iskola minden településen működik
- Középiskolai tanulók: 252 fő
A járásban középfokú oktatás Ásotthalmon és Pusztamérgesen folyik.
A diákok elsősorban Szeged intézményeit látogatják.

A tervezési területen a 60 éven felüliek aránya tovább nőtt (24,2%), Ásotthalom, Mórahalom, Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa esetében minden negyedik lakos 60 éven felüli (Ruzsán több mint 28% arányban képviseltetik magukat). Az előregedés előre vetíti a szociális és egészségügyi ellátórendszer kapacitásának szükséges növelését.

Képzettség és jövedelmi helyzet

Iskolai végzettség alapján javuló tendenciát látunk;

az érettségizettek aránya 34,9% a 18 évesnél idősebb lakosság körében;
a felsőfokú végzettségűek aránya 9,9% a 25 éven túli lakosság körében;

a megyei és országos adatokhoz képest azonban továbbra is rendkívül alacsony az iskolázottság a területen.

A szakképzéshez való hozzáférés a kistérségben korlátozott, szakmát elsősorban a szegedi szakképző iskolákban szereznek az itt élők. Az idegen nyelvet beszélők köre folyamatosan növekszik, elsősorban az angol és a német nyelv tanulása és ismerete jellemző.

Jövedelmi viszonyok

Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem 484.454,8 Ft, jóval az országos és megyei érték alatti. A települések között Pusztamérgesen a legkevesebb a jövedelem, az országos átlag 58%-a; Zombón a legtöbb a jövedelem, az országos átlag 86%-a.

A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak aránya 40,3%; az országos átlagot (33%) jóval meghaladó mértékű.

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek átlagos száma 1582 fő.

Egészségügyi helyzet

Egy házi- és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma 1303 fő, ami az országos átlagnál alacsonyabb.

Egészségügyi alapellátás, gyógyszerár minden településen elérhető.

Mentőállomások Mórahalom és Ruzsa településen található.

2001-től a járóbeteg szakellátást Mórahalmon, az Önkormányzat tulajdonában lévő MóraVital Térségi Egészségmegőrző és Szociális Nonprofit Közhasznú Kft. működteti, irányítja. Ellátási területe kiterjed Mórahalom, Ásotthalom, Zákányszék, Üllés, Ruzsa Öttömös, Pusztamérges, Bordány, Forráskút és Röske településekre.

Feladatai

- I. Szakrendelések irányítása szervezése
- II. Gyógyfürdő-szolgáltatások szervezése, hirdetése

- III. Együttműködés helyi, regionális egészségügyi szervezetekkel, egészségügyi aktivistákkal
- IV. Prevenációs programok szervezése; egészségfejlesztéssel kapcsolatos rendezvények szervezése, pályázatok készítése ("Mórahalmi Szűrőhetek" programsorozat évente, egészségnevelési tájékoztatók, bemutató programok; gyógytorna foglalkozások az Idősek Napközi otthonában).

A egészségi állapot javításához az intézményi- és közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása, egészségprevenciós szinterek kialakítása, fejlesztése szükséges.

Infrastruktúra

A gazdasági fejlődés egyik alapvető feltétele, a megfelelő infrastruktúra ellátottság az önkormányzatok beruházásában megvalósult fejlesztések következtében valamennyi településen javult. Ez elsősorban a belterületi infrastruktúra (szilárd burkolatú utak, járdák, kerékpárutak, villamos energia-, víz-, gáz- és telekommunikációs hálózatok) kiépítését jelentette. A korszerű hulladékkezelés, a csatornázás és a szennyvízkezelés azonban a települések egy részén továbbra sem megoldott.

Emellett a tanyás külterület ellátása fokozott terhet jelent az önkormányzatok számára. A tanyák komfortfokozata a belterületi lakások mögött általában elmarad. A belterületen lévő lakások többsége városi életkörülményeket biztosít. A lakások mérete és közműellátottsága főleg a tanyák miatt a megyei és országos adatokhoz képest elmaradást mutat.

A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül csökken, de az országos átlag háromszorosa. 31,9% (2011)

Az arányszám Öttömös, Ruzsa és Zákányszék esetében a legmagasabb.

Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya 60,5 % (országos átlag 90 % feletti) (2013)

Közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya 22,8 (országos érték 75%) (2013)

A jelzett évben Ásotthalom, Mórahalom és Ruzsa rendelkezett csatornahálózattal.

KEOP-1.2.0/2F/09-2010-0083 pályázatban „Bordány, Forráskút, Üllés, Zsombó szennyvízcsatornázásának és szennyvíztisztításának megvalósítása” zajlott

Az energiaellátás a hagyományos ellátó rendszereken keresztül valósul meg. A kistérség adottságai kedveznek a megújuló, természetes energiaforrásokon alapuló energiagazdálkodásnak.

Vezetékes gázellátásban a térség ellátása városi, községi szinten általában jó, illetve átlagos mértékű. A nagyszámú tanyai lakosság ezen a területen is jelentősen befolyásolja a mutatószámok alakulását.

Háztartási gázfogyasztók száma száz lakásra 55,5 fő (országos érték 73,7%)

Vezetékes internet-hozzáféréssel rendelkező lakosság száma (fő) 4891 fő

Szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya 40,3%

Civil szervezetek és közösségi élet

A járásban az ezer főre jutó civil szervezetek száma alacsonyabb, mint a megyei és országos átlag (8,1 db). Ugyanakkor a településeken aktív közösségeket találunk és változatos – bár nem elegendő – programokat.

Hátrányos helyzetű települések, célcsoportok

A Kormány 106/2015. (IV. 23.) Korm. rendelete szerint a Mórahalmi a kedvezményezett járások közé tartozik.

A 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések: Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa.

Átmenetileg kedvezményezett települések: Ásotthalom, Forráskút, Üllés, Zákányszék.

Hátrányos helyzetű csoportok:¹

Romák és/vagy mélyszegénységben élők

A járás településein egyáltalán nem vagy elenyésző mértékben élnek roma lakosok.

Problémák:

- a szegénység oka és következménye a tartós munkanélküliség, számuk nem csökken
- a munkaerő-piacra jutás fő akadályai az alacsony iskolázottság, a tartós munkanélküli létből fakadó motiváltsági problémák, a társadalmi előítélet jelenléte, a (digitális) írástudás hiánya, valamint a nyelvtudás hiánya
- a hátrányos helyzetek generációkon keresztül átöröklődése
- a lakossági adósságállomány újratermelődése
- munkanélküli, szociális, egészségügyi ellátás igénybevételi jogosultság ismeretének hiánya, információszegénység és érdekek képviseletének hiánya
- kevés a munkalehetőség
- a szociális bérlakások elavult, korszerűtlen állapota
- a tanyán élők szolgáltatásokhoz való hozzáférése akadályozott

Idősek

¹ JÁRÁSI SZINTŰ ESÉLYTEREMTŐ PROGRAMTERV - MÓRAHALMI JÁRÁS

Problémák:

- gyakran válnak áldozattá
- a korosztály egészségi állapota romló
- magas az egyedül élők aránya, valamint a személyes gondoskodásra szoruló idősök száma nő
- nemzedékek közötti kapcsolat nehézsége
- szociális ellátás intézményrendszereinek kapacitása nem elegendő
- feleslegesség érzése, mentálhigiénés problémák
- a korosztály egy részének alacsony a rendszeres jövedelme, nehézséget okoz a mindennapi megélhetés.

Tanyai lakosság

Problémák:

- külterületi infrastruktúra nem megfelelő,
- szociális és egészségügyi ellátáshoz, közszolgáltatásokhoz való hozzájutás nehéz,
- rosszabb közbiztonság,
- elmagányosodás, hiányzó közösségek,
- információval való ellátottság szintje alacsony,
- kiköltözők gazdálkodási ismeretei fejlesztésre szorul

Gazdaság helyzete

A térségi adottságok a mezőgazdasági termelésnek kedveznek; elsősorban a napfény- és hőigényes, kis vízigényű növények termesztésére megfelelőek. Sikeresen elsősorban a kertészeti kultúrák (fűszerpaprika, szabadföldi zöldségnövények, ill. gyümölcs) termesztetők, gazdálkodási hagyománya is elsősorban ezeknek az ágazatoknak van. Melléjük az 1980-as évektől kezdve került előtérbe az intenzív, természetű berendezés (fólia és üvegház) alatti termesztés (zöldségfajtatás, virágkertészet), amely jelenleg is a legbiztosabban jövedelmező mezőgazdasági ágazat.

Az állattenyésztés az 1990-es évtizedben a kistérségben visszaesett. Ma elsősorban sertés- és szarvasmarhatartás, kismértékben baromfi- és kisállattenyésztés jellemző. Lovakat általában saját használatra tartanak, de van néhány, idegenforgalmat szolgáló lovas tanya is. Az ősi, hagyományos magyar állatfajták száma folyamatosan nő (mangalica, szürke marha). A vadgazdálkodás jelentőségét a szezonális jellegű vadászat teremti meg. A vadállományt az őz, nyúl, fácán jellemzi. A termés- és termelési eredmények valamennyi ágazatban ingadozóak, amelynek okai a szélsőséges éghajlati tényezők és a makrogazdasági feltételek bizonytalansága. A térségben megtermelt mezőgazdasági termékek túlnyomórészt belföldi piacra kerülnek, közvetlen exportra csak a termékek szűk köre jut. Ez elsősorban az uniós országokba irányul. A zöldség- és gyümölcstermékeket döntő részben a szeged-dorozsmai, valamint a budapesti nagybani piacon értékesítik.

Helyi, speciális termékek, gazdaságok:

- Ásotthalom: mangalica tenyészet, selyemfű-méz, batáta, bor
- Bördány: őszibarack, szőlő

- Mórahalom: bivaly-tenyészet, rétes, kecskesajt, savanyúság
- Öttömös: spárga, méz
- Zákányzék: homoktövis-ital, Bio-őszibarack, fűszerpaprika

A nem mezőgazdaságból élők többségének vonatkozásában a térségben jellemző az ingázás (Szegedre és Mórahalomra). Így a megyeszékhelyen, járásközpontban történő beruházások jelentős hatással vannak a térségben élőkre is (pl. szegedi lézeres kutatóközpont megépítése).

Idegenforgalom

Az utóbbi években az idegenforgalom fejlődéséhez szükséges fogadóképesség bővült, ami biztos alapot biztosít a turizmus sokoldalú továbbfejlesztéséhez.

A kereskedelmi szálláshelyek szállásférőhelyeinek száma 344 (314 Mórahalmon, 30 Ásotthalmon), valamint a vendégéjszakák száma 21337 – dinamikusán nőtt az elmúlt években.

A falusi szálláshelyek száma 215, a települések közül nem rendelkezik falusi szálláshellyel Forráskút és Bordány. A vendégéjszakák száma a falusi szálláshelyeken 2810, visszaesés (2010) után növekvő tendenciát mutat.

Átlagos tartózkodási idő mindkét formánál 2,5 nap.

Vállalkozások helyzete

Tekintettel arra, hogy a gazdaság erőteljesen egyoldalú, elsősorban az agrárszektorra épül, a kisebb településeken a döntően mezőgazdasággal foglalkozó egyéni vállalkozókon, mikro- és kisvállalkozásokon kívül nincs jelen más jelentős gazdasági szereplő. Az agrárvállalkozásokat egyedül a szolgáltató szektorban működő vállalkozások aránya (az összes működő vállalkozás 68,2%-a) múlja felül. A tágan értelmezett agrár- és élelmiszergazdaság foglalkoztatási súlya is meghatározó; az aktív keresők nagy része a mezőgazdaságban (20,4%, amely egy dombsági-hegyvidéki járás nyolcszorosa-tízszerezese), illetve az arra épülő feldolgozóipari tevékenységekben dolgozik.²

2011-ben

- 1-9 fős létszámú működő társas vállalkozások száma 1217,
- 10-49 fős működő társas vállalkozások száma 64,
- 50-249 fős működő társas vállalkozások száma 2,
- 250 fő feletti társas vállalkozás nincs a térségben.

A vállalkozási aktivitás a térségben országos és megyei összehasonlításban is igen alacsony (2012-ben 1000 lakosra 44,6 vállalkozás jutott). Ez elsősorban a tőkeszegénységet és a vállalkozási, gazdasági ismeretek hiányát jelzi. A települések összehasonlításban Mórahalmon és Zsombón a legtöbb a vállalkozás, Ásotthalmon, Pusztamérgesen és Ruzsán kevés.

A járás legfontosabb gazdaságfejlesztési célú infrastrukturális komplexuma a Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park. Az ipari park a térség kedvező mezőgazdasági adottságaira és termelési

² JÁRÁSI SZINTŰ ESÉLYTEREMTŐ PROGRAMTERV - MÓRAHALMI JÁRÁS

hagyományaira alapozva elsősorban az élelmiszergazdaságban érdekelt vállalkozások betelepítését preferálja. A vállalkozások jelentős része a logisztikai és építőipari tevékenységek mellett az élelmiszergazdaságban működik, a mezőgazdasági termékek raktározásával-szállítmányozásával, kereskedelmével és feldolgozásával foglalkozik.

A nehézipar, illetve a nyersanyag-kitermelés nem jellemző. A terciér szektoron belül a kereskedelem és a pénzügyi szektor igen gyenge, hiányoznak a kutatás-fejlesztési kapacitások is. A terciér szektoron belül kivételt jelent az évek óta mind a szálláshely-szolgáltatás, mind az attrakciófejlesztés terén dinamikusán bővülő turisztikai ágazat. A térség turizmusának meghatározó szereplője a 2004-ben regionális jelentőségű gyógyfürdővé nyilvánított mórachalmi Szent Erzsébet Gyógyfürdő. A fürdő és Mórachalom az elmúlt években egyre jelentősebb, határon átnyúló vonzáskörzettel rendelkező egészség- és fürdőturisztikai központtá nőtte ki magát, ahol a gyógykezelési és a turisztikai, wellness funkciók egymást erősítő módon épültek ki. A járásban a rekreációs funkciók mellett az ökoturisztikai és egyéb kiegészítő idegenforgalmi szolgáltatások is folyamatosan gyarapodnak.

Foglalkoztatottság

A foglalkoztatottság alakulása a térségben az országos tendenciát követi: a foglalkoztatottak aránya 56,6% a 15-64 éves népességen belül.

A naponta ingázó (eljáró) foglalkoztatottak aránya 43,7%, mind a megyei, mind az országos arányt jóval meghaladó mértékű.

A regisztrált munkanélküliség a térségben az országos átlaghoz hasonlóan alakul. A munkanélküliségi ráta 6,2%, míg a tartósan elhelyezkedni nem tudók aránya az összes munkanélküli százalékában 49%. Az országos átlagot meghaladó, 40,3% a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya (bár helyi szinten az aránya 10 év alatt nem változott számottevően).

A legfeljebb 8 általános iskolát végzett munkanélküliek aránya 39,4%.

A 25 év alatti regisztrált munkanélküliek aránya az országos és megyei átlagot meghaladja, 17,7%.

A 45 év feletti korcsoport aránya a munkanélküliek között szintén magasabb az országos és megyei átlagnál, 41,1%.

A Helyi fejlesztési stratégia irányát meghatározó gazdasági és társadalmi körülmények:

1. A térség gazdasága egyoldalú, elsősorban az agrárszektorra épül, szükség lenne a többi ágazat megerősítésére az agrártúlsúly mérséklésére.
2. A térség – kiemelten a járásközpont - turizmusa dinamikusán fejlődik, de számos turisztikai lehetőség még kihasználatlan, újabb attrakciókra, további szolgáltatásokra lenne szükség.
3. A vállalkozások száma, tőkeereje, a vállalkozói aktivitás alacsony.

4. A helyben megszerezhető jövedelem kevés, a munkahelyek száma alacsony, az aktív korúak nagy része ingázik a városok irányába, a fiatalok és pályakezdők nehezen találnak munkahelyet.
5. A térség népességmegtartó ereje gyengül, a lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen, helyi identitást erősítő intézkedésekre lenne szükség a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megtörésére.
6. A térség kulturális és humán erőforrásokban gazdag. A hagyományok és helyi értékek megőrzésére és továbbörökítésre garanciát az együttműködő közösségek jelenthetnek.
7. A települések infrastruktúrája megfelelőnek mondható, ugyanakkor a lakosság továbbra is igényli a közösségi terek és az elérhető közszolgáltatások fejlesztését.
8. Az életminőség javításához az elérhető közösségi, kulturális, egészségprevenciós színterek és szolgáltatások fejlesztése szükséges.

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

Az akcióterületen a 2007-2013-as időszakban a Homokhátság Vidékfejlesztési Egyesület működött helyi akciócsoportként, végezte a stratégia elkészítését és felülvizsgálatát, szervezte a LEADER pályázatokat. A tervezési területe Kistelek és Mórahalom járásra terjedt ki, mely 14 települést foglalt magába. A terület két városa mellett további települések a programban: Ásotthalom, Baks, Balástya, Csengele, Forráskút, Ópusztaszer, Öttömös, Pusztamérges, Pusztaszer, Ruzsa, Üllés, Zákányszék.

A Helyi Leader Közösség által megfogalmazott küldetés "Megérje itt élni!" volt.

A célok elsősorban az itt élők jövedelemszerzési lehetőségeinek bővítését, valamint életminőség javítását szolgálták.

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései az alábbiak voltak:

- A helyi mezőgazdaság és a hozzá kapcsolódó gazdasági ágak fenntartható, környezetbarát fejlesztése
- Településfejlesztés, településkép megújítás, speciális tanyás településforma értékeinek megőrzése és megújítása
- Helyi identitástudat fejlesztése, a turizmus és alternatív jövedelemszerzés ösztönzése, közösségfejlesztés

A célokhoz rendelt intézkedések:

1. célkitűzés

- Piacképes helyi termékek előállítás, feldolgozása, és értékesítés ösztönzése
- Mezőgazdasági területek nem élelmiszeripari célú hasznosítása
- Víztakarékos öntözési rendszerek fejlesztése
- Helyi vállalkozásfejlesztési és infrastrukturális célok

2011-es felülvizsgálat során felvett új intézkedések:

- Tájjellegű vagy a helyi adottságokhoz jól illeszkedő mezőgazdasági alapanyagokat élelmiszer vagy nem élelmiszer céllal és nem tömegtermékké feldolgozó kisüzemek kialakítása, fejlesztése
- Helyi termékek népszerűsítést, értékesítését segítő beruházások támogatása.
- Nem mezőgazdasági vállalkozások fejlesztése
- Élelmiszeripari feldolgozás elősegítése eszközbeszerzések.

2013-as felülvizsgálat során felvett új intézkedések:

- Helyi mezőgazdasági nyerstermékeket feldolgozó üzemek támogatása
- Helyi termék koordináló központ fejlesztése
- Helyi termékekre épülő gasztronómiai hagyományok életben tartását segítő látvány és bemutató konyha kialakítása
- Duna-Tisza közti homokhátság speciális táji adottságaira épülő, bemutató, gyakorló kert kialakítása.

2. célkitűzés

- Épített helyi értékek és közösségi terek megőrzése, fejlesztése (turizmushoz kapcsolódó, vagy munkahelyteremtéssel jár)
- Falu megújítás
- Tanyai intézmény és szolgáltatás-rendszer fejlesztése
- Tájjellegű ökológiai értékek megőrzése (gazdasági célú hasznosítással)

3. célkitűzés

- Turisztikai attrakciófejlesztés
- Turisztikai fogadókészség
- Térségi marketingtevékenység
- Hagyományőrzés

2011-es felülvizsgálat során felvett új intézkedések:

- Fiatalok életminőségét javító beruházások támogatása
- Egészségmegőrzést, betegségmegelőzést, gyógyítást, sportot rehabilitációs foglalkoztatást szem előtt tartó fejlesztések támogatása

2013-as felülvizsgálat során felvett új intézkedések:

- Komplex, közösségfejlesztő projektek megvalósítása a Homokhátság Vidékfejlesztési Egyesület területén
- Komplex, közösségfejlesztést, vagy szolgáltatásfejlesztést, vagy gazdaságélénkítést elősegítő projektek megvalósítása a Homokhátság Vidékfejlesztési Egyesület területén
- Több települést érintő tradicionális rendezvények és kapcsolódó beruházások támogatása
- Már meglévő lovas létesítményekhez kapcsolódóan lovas oktatók tréningezési feltételeinek biztosítására irányuló fejlesztések

A fejlesztési időszakban minden településen valósultak meg helyi projektek így pl.:

- Gárgyán és Dugonics erdei tematikus út kialakítása Ásotthalmon
- a forráskúti Jerney iskola - az 1970-es évek közepéig működő Klebelsberg program idején épült tanyai iskola - épületének felújítása, közösségi szerepének újraélesztésével
- Mórahalmon megvalósuló egymásra épülő turisztikai fejlesztések
lovasturisztikai szolgáltatások fejlesztése; három patkós minősítésű lovarda kialakítása
terápiás fürdőház létrehozása
lovak oktatók, lovas terapeuták képzéséhez infrastruktúra kialakítása
Homokháti Rekreációs-, és Pihenőpark kialakítása
gasztroturisztikai élményközpont (böllér hagyományok bemutatása)
- Öttömösön központi park kialakítása
- többfunkciós létesítmény kialakítása a pusztamérgesi sportpályán
- helyi termelői piac kialakítása Ruzsán, Üllésen
- közpark fejlesztése, kegyeleti park kialakítása Zákányszéken

Folytatásra, további fejlesztésre javasolt területek

Turisztikai fejlesztések támogatása, amelyek hozzájárulnak a tervezési terület turisztikai bevételeinek, látogatottságának, vonzerejének növeléséhez, a tervezési terület turisztikai kínálatának, szolgáltatásainak bővítéséhez.

Helyi mikrovállalkozások szolgáltatási színvonalát, jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztések; vagy a településen hiányzó, új szolgáltatás biztosítása érdekében vállalkozás indításának támogatása.

Települések lakosságát szolgáló, közösségi funkciókat ellátó épületek, közösségi terek felújítása, korszerűsítése, eszközbeszerzések.

Közösségépítést, helyi identitás erősítését, civil szervezetek közötti és interszektorális hálózatosodást szolgáló programok támogatása.

Az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása, fejlesztése, valamint az egészségtudatos életmódot népszerűsítő programok, rendezvények támogatása.

A helyi értékek, hagyományok bemutatását, népszerűsítését szolgáló beruházások támogatása.

A Homokhátság Vidékfejlesztési Egyesület a jelen tervezési időszak előkészítő tevékenységeit szakmai tapasztalataival és kialakított kapcsolatrendszerével segítette. Részt vett annak a 10 alkalmas fórumnak a megvalósításában, amely a HÖKTE, mint új vidékfejlesztési szervezet bevezetését szolgálta az akcióterületen.

4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

A helyi akciócsoport tagsága - a rendelkezésre álló fejlesztési és működési források figyelembevételével - úgy döntött, hogy a közösség tevékenységét LEADER –re összpontosítja. Tevékenységünk LEADER fókusza egyrészt abban nyilvánul meg, hogy a helyi fejlesztési stratégiánk - a

térségek közötti és a nemzetközi együttműködésekén kívül- kizárólag LEADER forrásokból megvalósuló intézkedéseket tartalmaz. Másrészt, a helyi közösség döntése alapján, a tevékenységünket kizárólag a LEADER fejlesztési források minél hatékonyabb felhasználásának kívánjuk szentelni, így a helyi szereplők LEADER-en kívüli forráshoz jutását – az tudomásunkra jutott információk megosztásán kívül egyéb módon - pályázatírással és projektmenedzsment tevékenységgel nem kívánjuk segíteni. Harmadrészt más operatív programok intézkedéseire a HACS nem kíván pályázni, ezzel a döntéssel is azt szeretnénk elérni, ha a HACS erőforrásai kizárólag a LEADER megvalósítását szolgálnák.

A területi fejlesztési tervek közül a HFS-re leginkább a megyei fejlesztési koncepció és a megyei koncepció összeállításával párhuzamosan készült, azt kiegészítő jellegű járási komplex fejlesztési program gyakorolt hatást. A járási komplex progra, tervezett beavatkozási területei:

1. Fűszerpaprika program és gyógynövény integrációk, hitelszövetkezet és integrátori szervezet
2. Iparterületek, ipari inkubátor házak és kapcsolódó közlekedési infrastruktúra fejlesztés
3. Zöldség-gyümölcs logisztika és tőzsde
4. Munkahelyteremtő energetikai fejlesztések
5. Munkahelyteremtő öntözés és vízpótlás
6. Turisztikai, alkonyturisztikai és kapcsolódó kerékpárút fejlesztések
7. Helyi termék feldolgozása és értékesítés, önkormányzati beruházások
8. Közösségi közlekedés fejlesztése

A HFS tartalmát befolyásoló térségi programok közül kiemelhető a mórahalomi kistérségben működő TDM szervezet, a Móra-Tourist Nonprofit Kft Desztinációfejlesztési Stratégiája és a stratégia alapján elkészített Fejlesztési koncepciója. A Desztinációfejlesztési Stratégia a helyi TDM szervezet 2014-2020 –as ciklusra vonatkozó fő stratégiai céljait, a fejlesztési koncepció pedig a TDM szervezet által a 2016 és 2018 közötti időszakban megvalósítandó konkrét intézkedéseket tartalmazza. A fejlesztési tervben megfogalmazott tevékenységek megvalósítására a GINOP – 1.3.4-15 kódszámú, „Turisztikai szervezetek (TDM) fejlesztése” című felhívása biztosít forrást.

A Desztinációfejlesztési stratégia jövőképeinek kiindulópontja, hogy Mórahalom sajátos helyi természeti, társadalmi és kulturális erőforrásait aktivizálni és fenntartható fejlesztési pályára kívánja állítani, és ezen keresztül kívánja dinamizálni a Homokháti Kistérség többi települését. A stratégia fő céljai közül a HFS szempontjából releváns, a HFS céljaival szinergiában lévő célok:

- A versenyképesség fokozása, egyes kínálati szegmensekben a versenyelőny megőrzése
- A Fenntartható turizmus feltételrendszerének megteremtése
- A desztináción belül induljon meg a jó adottságokkal rendelkező, de jelenleg még ki nem használt települések felzárkóztatása a desztináció idegenforgalmi gócterületéhez, azaz Mórahalomhoz.

A stratégia közép-, és rövidtávú céljai közül azok, amelyeknek a megvalósulása támogatja az akciócsoport céljait és amelyekhez maga a HFS hozzájárul:

- Komplex termékfejlesztéssel a szezonáltság mérséklése
- Lakossági aktivitás fokozása a desztináció társadalmi és gazdasági kohéziójának erősítése
- Fenntartható turizmus kialakítása
- Helyi gazdaságfejlesztési hatás fokozása a turizmus gazdasági ágazatok közötti integrálól szerepe révén

A célok elérése érdekében a TDM szervezet legfontosabb feladatait az alábbiakban látja:

- Termékfejlesztés a meglévő szétszórta kínálati elemek összekapcsolása révén
- Az információs rendszer fejlesztése
- A szakmai képzések fejlesztése
- A vonzerők védelme illetve felújítása, gondozása

- Az idegenforgalmi infrastruktúra továbbfejlesztése

A TDM és a HACCS szervezet közötti tervezési együttműködés hozzá fog járulni ahhoz, hogy az egymást támogató, 2014-2020-as ciklusra megfogalmazott stratégiai céljainkat erőforrás hatékonyan és fenntartható módon valósítsuk meg a desztináció és a HACCS területén.

4.4 SWOT

Erősségek

- E1** mezőgazdasági szaktudás
- E2** közlekedési kapcsolatok
- E3** javuló infrastruktúra
- E4** Szeged közelsége
- E5** idegenforgalmi vonzerővel bíró táji értékek
- E6** a települések meglévő turisztikai vonzerői, falusi turizmusra alkalmas térség
- E7** jelentős termálvíz-, kőolaj- és földgázkészletek
- E8** tájjellegű termékek, hungaricumok jelenléte
- E9** tájsajátosságokhoz igazodó tanyai gazdaságok, termelési hagyományok megléte
- E10** a homoki emberek élni akarása, munkabírása, találékonysága, identitása
- E11** meglévő kulturális és társadalmi tőke, hagyományok

Gyengeségek

- Gy1** kedvezőtlen népességi mutatók (előregedés, csökkenő születésszám), elvándorlás
- Gy2** munkanélküliség, helybeli munkahelyek alacsony száma
- Gy3** alacsony iskolai végzettség
- Gy4** gazdaság egyoldalúsága, agrártúlsúly, ipar és a szolgáltató szektor alig van jelen
- Gy5** mezőgazdasági értékesítés nehézségei, feldolgozóipar megrendülése
- Gy6** a mezőgazdasági termelést környezeti problémák nehezítik (szélsőséges időjárás, vízhiány)
- Gy7** kis- és középvállalkozások alacsony száma, vállalkozási aktivitás átlag alatti
- Gy8** általános tőkehiány, hitelképtelenség
- Gy9** a tanyavilág infrastrukturális (ivóvíz-, szennyvíz-, úthálózati problémák) ellátása hiányos, a közszolgáltatások elérhetősége és a munkába járás feltételei is kedvezőtlenek
- Gy10** Bizalmatlanság, fejlesztési ötletek „féléte”

Lehetőségek

- L1** oktatás, képzés, szakképzés erősítése
- L2** együttműködési megállapodások, összefogás a kistérség belső koherenciájának erősítése
- L3** társadalmi aktivitás növelése, közösségépítés
- L4** minőségi termelés
- L5** termelés-feldolgozás-értékesítés termékpályáinak helyreállítása
- L6** helyi feldolgozás erősítése
- L7** helyi termékek kialakítása
- L8** határmenti együttműködésben rejlő lehetőségek kihasználása, exportlehetőségekbe való bekapcsolódás
- L9** kedvezményes beruházási politikával az ipar, kereskedelem, szolgáltatások erősítése, térségbe vonzása

L10 operatív programokhoz kapcsolódó pályázatok révén kiegészítő támogatás a járás fejlesztésére, munkahely-teremtésre

L11 idegenforgalmi lehetőségek kihasználása, falusi turizmus minőségi és mennyiségi fejlesztése

L12 Diverzifikáció

Veszélyek

V1 a menekültekkel kapcsolatos problémák

V2 a kialakuló mezőgazdasági szövetkezetek nem tudnak megerősödni és általánossá válni

V3 a helyi termékek iránti kereslet nem jelenik meg

V4 a külföldi befektetések a térséget elkerülik

V5 foglalkoztatási lehetőségek nem bővülnek, csökken a foglalkoztatási arány, így a fiatalok nem maradnak a térségben

V6 tanyák leértékelődése (legszegényebb réteg lakóhelye, bűnözés erősödése)

V7 önkormányzatok és a gazdasági szféra különállása élesen megmarad

V8 a feldolgozóipar nem tud megtelepedni

V9 nő a mélyszegénységben élők száma

V10 nem sikerül támogatást nyerni a járás fejlesztésére.

V11 Értékalapú helyett érdekalapú rövidtávú álegyütműködések

V12 Közösségi tereket nem sikerül tartalommal megtölteni, kihasználatlanok maradnak

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

Az akcióterületre vonatkozó helyzetfeltárás (ld. 4.1. fejezet) és SWOT analízis (ld. 4.3. fejezet) alapján az alábbi fejlesztési szükségleteket azonosítottuk:

Fenntartható helyi gazdaságfejlesztés (helyi vállalkozások jövedelmezőségének, versenyképességének fokozása és a foglalkoztatás bővítése) érdekében szükség van a más operatív programokból illetve a VP nem LEADER intézkedéseiből nem támogatható mikrovállalkozások támogatására. A gazdaságfejlesztési intézkedéseknek kiemelten az akcióterület turisztikai bevételeit, látogatottságát növelő attrakciók és szolgáltatások létrehozásának / fejlesztésének ösztönzésére kell irányulnia.

A fenntartható közösségfejlesztést szolgáló intézkedéseket egyrészt a települések korábbi ciklusokban elmaradt közösségi tereket érintő fejlesztési igényei teszik szükségessé. Másrészt fontosnak tartjuk a civil szervezetek humán tőkéjének kiaknázását, helyzetbe hozását, kezdeményezőkézségének felhasználását, rendszerbe foglalását, az együttműködések erősítését a fenntartható helyi civil aktivitások és közösségfejlesztés érdekében.

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

Az esélyegyenlőség elsősorban az egyenlő hozzáférés azonos módon való biztosítását, más szóval az egyenlő bánásmódot jelenti. A társadalom tagjai, csoportjai tényleges esélyegyenlőségének megteremtése aktív beavatkozást, cselekvést igényel.

Az esélyegyenlőség a szervezetre, a HFS elkészítésére és a megvalósításra váró projektek szempontjából is értelmezhető.

A szervezet szempontjából figyelembe vett szempontok:

- A fejlesztéshez kapcsolódó nyilvános eseményeken, kommunikációjában és viselkedésében esélytudatosságot fejez ki: nem közvetít szegregációt, csökkenti a csoportokra vonatkozó meglévő előítéleteket.

A HFS tervezése során megvalósított esélyegyenlőségi szempontok:

- kapcsolódás a települési és járási esélyegyenlőségi koncepciókhoz³
- helyi lakosság minél szélesebb körű bevonása a cél; így a számukra megfelelő elemek beépülnek, és a megfelelő módon valósulhatnak meg. („Semmit rólunk nélkülünk!” elv)
- az adott esélyegyenlőségi célcsoportnak megfelelő tájékoztatási csatornák használata

Az intézkedési terv és a megvalósítandó projektek esélyegyenlőségi szempontjai:

- a projektek eredménye legyen pozitív hatással az érintett célcsoportokra, járuljanak hozzá a kedvezőtlen társadalmi, demográfiai folyamatok hatásainak enyhítéséhez
- a fejlesztés eredményéhez való hozzáférés biztosítása

Hátrányos helyzetű csoportok esélyegyenlősége

Romák és/vagy mélyszegénységben élők

A járás településein egyáltalán nem vagy elenyésző mértékben élnek roma lakosok.

Esélyegyenlőség biztosítása

- helyi lakosság minél szélesebb körű bevonása a cél; így a számukra megfelelő elemek beépülnek, és a megfelelő módon valósulhatnak meg. („Semmit rólunk nélkülünk!” elv)
- az adott esélyegyenlőségi célcsoportnak megfelelő tájékoztatási csatornák használata
- a projektek eredménye legyen pozitív hatással az érintett célcsoportokra, járuljanak hozzá a kedvezőtlen társadalmi, demográfiai folyamatok hatásainak enyhítéséhez
- a fejlesztés eredményéhez való hozzáférés biztosítása

Idősek

Esélyegyenlőség biztosítása

3

- helyi lakosság minél szélesebb körű bevonása a cél; így a számukra megfelelő elemek beépülnek, és a megfelelő módon valósulhatnak meg. („Semmit rólunk nélkülünk!” elv)
- az adott esélyegyenlőségi célcsoportnak megfelelő tájékoztatási csatornák használata
- a projektek eredménye legyen pozitív hatással az érintett célcsoportokra, járuljanak hozzá a kedvezőtlen társadalmi, demográfiai folyamatok hatásainak enyhítéséhez
- a fejlesztés eredményéhez való hozzáférés biztosítása

Tanyai lakosság

Esélyegyenlőség biztosítása

- helyi lakosság minél szélesebb körű bevonása a cél; így a számukra megfelelő elemek beépülnek, és a megfelelő módon valósulhatnak meg. („Semmit rólunk nélkülünk!” elv)
- az adott esélyegyenlőségi célcsoportnak megfelelő tájékoztatási csatornák használata
- a projektek eredménye legyen pozitív hatással az érintett célcsoportokra, járuljanak hozzá a kedvezőtlen társadalmi, demográfiai folyamatok hatásainak enyhítéséhez
- a fejlesztés eredményéhez való hozzáférés biztosítása

5.2 Környezeti fenntarthatóság

"A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket". (1987. ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága)

A fenntartható fejlődés három alappilléren nyugszik: a szociális, a gazdasági és a környezeti pillérek és mindháromat együttesen, kölcsönhatásaik figyelembevételével mérlegelni kell a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során.⁴

A környezeti fenntarthatóság szempontjai a HFS tervezése, megvalósítása és monitoringja során:

1. A környezeti követelmények elfogadása és megtartása

A fejlesztések tervezésekor figyelembe kell venni a helyi környezet állapotát és természeti erőforrások rendelkezésre állását. A projektek megvalósítása során be kell tartani a hazai és az EU-s környezetvédelmi jogszabályokat. A projektek kialakítása és megvalósítása során biztosítani kell az érintetteknek a döntésekben való részvételét.

2. Az emberi szükségletek kielégítése és a megfelelő környezet állapot között egyensúlyt kell biztosítani

A természetbe hulladékként visszakerülő anyagok mennyiségének és veszélyességének csökkennie kell.

3. Természeti erőforrások fenntartható használata

A megújuló erőforrások - adottságainknak megfelelően nap- és geotermikus energia - alkalmazásának előnyben részesítése. A fejlesztéseknek az anyag és energia intenzív termékek és szolgáltatások

⁴ <http://www.ff3.hu/fejlodes.html>

körétől, az anyag és energia szegény, inkább tudás és kultúra alapú termelés és fogyasztás irányába kell mutatniuk.

4. A meglévő értékek védelme és megőrzése

Az építészeti és kulturális értékek fennmaradásának támogatása

5. A helyi közösségek hosszú távon egészséges környezetének biztosítása

Helyi munkaerő és tudás, tapasztalatok, helyi anyagok és hagyományos gazdálkodási formák és technológiák felhasználásával, környezetkímélő, természet- és "emberbarát" módon működő fejlesztések támogatása; illetve a fejlesztések ne veszélyeztessék a helyi kultúra részét képező, természettel harmonizáló, hagyományos gazdasági, termelői kultúrát és fogyasztói szokásokat. Meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a fejlesztések pozitív eredményeit és hatásait elsősorban a helyi közösség – és annak minél több tagja kihasználhassa. A fejlesztések járuljanak hozzá, hogy a társadalom tagjaiban a fenntarthatóság értékei, illetve a környezet iránt érzett felelősség tudatosuljon, és erkölcsi normává váljon.⁵

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

Stratégiánk a helyzetelemzésben feltárt és a helyi szereplők kérdőívekben, fórumokon megfogalmazott szükségleteire reagál. A problémafeltárás során azonosított szükségletek közül két területre fókuszáltunk – a fenntartható gazdaság- és a fenntartható közösségfejlesztésre. A szóisméltés nem öncélú: mindkét terület esetén – összhangban az EU-s és nemzeti programokban megfogalmazott igénnyel – valóban hangsúlyt kívánunk helyezni a költséghatékonyságra és a jövőképből megfogalmazott fenntarthatóságra. A korábbi ciklus nem fenntartható egyedi fejlesztései, vagy éppen önerő hiányában egyes fejlesztések elmaradása a helyi közösségek életében további problémákat, nehézségeket hoztak létre. (pl.: egyes településeken elmaradt „falufejlesztési” beruházások miatt, a helyi közösség kevéssé fogadja el az 14-20-as LEADER gazdaságfejlesztési preferenciáját.)

A fenntartható gazdaságfejlesztési célt két intézkedés szolgálja. A mikrovállalkozások fejlesztését célzó intézkedés megfogalmazása során a GINOP, valamint a VP nem LEADER intézkedéseiből támogatható fejlesztések figyelembevételével, az előzőekben említett forráslehetőségekkel élni nem tudó vállalkozásoknak kívánunk lehetőséget teremteni. A gazdaságfejlesztés másik területe a turisztika, amelyre a források zömét allokáltuk, tekintettel arra, hogy a helyi szereplők többsége a turisztikát a járás kitörési pontjaként értelmezi. Ha a stratégiánk fókuszpontját kellene meghatározni az mindenképpen a turisztika, amennyiben az akcióterület fejlesztési forrása magasabb összegű lenne, akkor arányában még többet költenénk turisztikai fejlesztésekre. Míg a mikrovállalkozások esetén az együttműködés nem feltétlenül képezi a projektek szerves részét, a turisztikai ötletek csak akkor lehetnek sikereses és fenntarthatóak, ha más attrakciókkal összekapcsolódnak, együttműködésben valósulnak meg. A LEADER-ben valódi, szerves, a projektek és az együttműködő partnereket egyaránt szolgáló, de mégsem központilag uniformizált együttműködések kívánunk

⁵ http://www.kiskore.hu/_onk/szerv_fejl/fenntarthato.pdf

támogatni. Hiszünk abban, hogy a horizontális kiírásokkal felülről és a LEADER-ben alulról induló kezdeményezések az akcióterületen egymást támogató módon összeérhetnek.

A közös munka, valós együttműködések kialakítása és ösztönzése, ágazatokon belül és ágazatok között szintén olyan elem a stratégiánkban, amit minden eszközzel segíteni kívánunk. Ugyanakkor az együttműködések a realitások talaján kívánjuk kezelni. Fontosnak tartjuk, hogy – a korábbi időszakban a LEADER keretében sok esetben létrejött látszat együttműködésekkel szemben - azokon a területeken, a projektek olyan részelemein dolgozzanak közösen a partnerek, amelyek esetén az együttműködéssel valódi hozzáadott érték jön létre. Az együttműködésekre vonatkozó feltételrendszer részletes kiépítése ezért lényege eleme, központi kérdése lesz a végleges stratégiának és a pályázati felhívásoknak.

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

Helyi erőforrásokra, ötletekre, a helyi humán tőkére alapozott, azokkal fenntarthatóan gazdálkodó, egymást kölcsönösen tisztelő, segítő és együttműködő, megerősödött helyi közösségekből álló, gazdasági és társadalmi szempontból sikeres Móraalmi Járást látnánk szívesen a program végén.

Jövőképünk röviden:

Fenntarthatóan fejlődő, együttműködő közösségekből álló, gazdasági és társadalmi szempontból sikeres Móraalmi Járás.

7.2 A stratégia célhierarchiája

Jövőkép

Fenntarthatóan fejlődő, együttműködő közösségekből álló, gazdasági és társadalmi szempontból sikeres Móraalmi Járás.

	Átfogó cél(ok)
1.	A) Jövedelemszerzési lehetőségek bővítése; helyi erőforrásokra alapozott, fenntartható gazdaságélénkítő fejlesztések támogatása
2.	B) Települések fenntartható, lakossági igényekre és szükségletekre reagáló fejlesztései
3	C) Helyi identitás erősítése: közösségek helyi értékekre, tudásra, hagyományokra alapozott megerősítése
	D) Együttműködések, tudásmegosztás, hálózatosodás támogatása

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	A1 (D) – Turisztikai attrakciók, szolgáltatások létrehozása és fejlesztése	Látogatószám / Átlagos tartózkodási idő / Foglalkoztatottak száma (FTE-ben)	lakosság szám 5 % / év dokumentált látogatószám növekedés / fejlesztéssel érintett település Átlagos tartózkodási idő: 3 nap / + FTE: 4 új teljes munkaidős munkavállaló
2.	A2 (D)– Helyi vállalkozások jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztések	Foglalkoztatottak száma (FTE-ben)	FTE növekedés a támogatott projekteknél összesen: 1
3.	B (C) – Települések lakosságát szolgáló épületek, építmények, közösségi szinterek fejlesztése	Felújított vagy fejlesztéssel érintett épület / építmény / közösségi szintér	10 db
4.	C1 (D) – Közösségépítés, hálózatosodás elősegítése civil szervezetek és együttműködések támogatásával	Támogatott civil szervezetek száma / Támogatott együttműködések száma / Támogatás révén megvalósult programok száma	10 db / 30 db / 30
5.	C2 (D) – Közösségépítés az egészségtudatos életmód szintereinek kialakítása és fejlesztése, kapcsolódó programok támogatása révén	Létrejött vagy felújított létesítmények száma / Megvalósult programok száma	5 db / 15 db
6.	C3 (D) – Közösségépítés a helyi értékek, hagyományok népszerűsítését szolgáló beruházásokon és kapcsolódó rendezvényeken keresztül	Létrejött vagy felújított létesítmények száma / Megvalósult programok száma	5 db / 15 db

	Intézkedések (beavatkozási területek)	Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá ⁶					
		1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Turisztikai attrakciók, szolgáltatások létrehozása, fejlesztése a Mórahalmi Járás területén	x					
2.	Helyi mikrovállalkozások fejlesztése a Mórahalmi Járás területén		x				
3.	Településfejlesztés a Mórahalmi Járás területén			x			
4.	Civil aktivitás támogatása a Mórahalmi Járás területén				x		
5.	Egészségnevelést és rekreációt szolgáló fejlesztések a Mórahalmi Járás területén				x	x	
6.	Vidéki szemléletformálást szolgáló fejlesztések a Mórahalmi Járás területén				x		x

Az intézkedések az akcióterület helyzetelemzése során beazonosított szükségletekre kívánnak reagálni.

Az akcióterület gazdaságát érintő problémái és a megoldásukat szolgáló intézkedések:

1. A térség gazdasága egyoldalú, elsősorban az agrárszektorra épül, szükség lenne a többi ágazat megerősítésére, az agrártúlsúly mérséklésére.
2. A térség – kiemelten a járásközpont - turizmusa dinamikusan fejlődik, de számos turisztikai lehetőség még kihasználatlan, újabb attrakciókra, további szolgáltatásokra lenne szükség.
3. A vállalkozások száma, tőkeereje, a vállalkozói aktivitás alacsony.
4. A helyben megszerezhető jövedelem kevés, a munkahelyek száma alacsony, az aktív korúak nagy része ingázik a városok irányába, a fiatalok és pályakezdők nehezen találnak munkahelyet.

Az első négy problémára reagálva hoztuk létre a két gazdaságfejlesztési intézkedésünket:

Egyrészt olyan turisztikai fejlesztéseket kívánunk támogatni, amelyek hozzájárulnak a tervezési terület turisztikai bevételeinek, látogatottságának, vonzerejének növeléséhez, a tervezési terület turisztikai kínálatának, szolgáltatásainak bővítéséhez. A turisztikai fejlesztések hozzájárulnak a gazdaság agrártúlsúlyának mérsékléséhez, a több lábbon álló gazdasági szerkezet kialakításához.

Másrészt a vállalkozói aktivitás növelése céljából kívánjuk támogatni a mezőgazdaságinak nem minősülő, helyi mikrovállalkozások szolgáltatási színvonalát, jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztéseket.

Az akcióterület társadalmi jellegű problémái és mérséklésüket szolgáló intézkedések:

5. A térség népességmegtartó ereje gyengül, a lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen, helyi identitást erősítő intézkedésekre lenne szükség a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megtörésére.

⁶ Egy intézkedés több célhoz is hozzájárulhat. Jelölje X-szel!

6. A térség kulturális és humán erőforrásokban gazdag. A hagyományok és helyi értékek megőrzésére és továbbörökítésre garanciát az együttműködő közösségek jelenthetnek.

7. A települések infrastruktúrája megfelelőnek mondható, ugyanakkor a lakosság továbbra is igényli a közösségi terek és az elérhető közszolgáltatások fejlesztését.

8. Az életminőség javításához az elérhető közösségi, kulturális, egészségprevenciós szinterek és szolgáltatások fejlesztése szükséges.

A társadalmi problémák mérséklésére szolgáló intézkedések:

Települések lakosságát szolgáló, közösségi funkciókat ellátó épületek, közösségi terek felújítása, korszerűsítése, eszközbeszerzések.

Közösségépítést, helyi identitás erősítését, civil szervezetek közötti és interszektorális hálózatosodást szolgáló programok, civil aktivitás támogatása.

Az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása, fejlesztése, valamint az egészségtudatos életmódot népszerűsítő programok, rendezvények támogatása.

A helyi értékek, hagyományok bemutatását, népszerűsítését szolgáló beruházások támogatása.

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

1. **Az intézkedés megnevezése:** **Turisztikai attrakciók, szolgáltatások létrehozása, fejlesztése a Mórahalmi Járás területén**
2. **Specifikus cél:** Turisztikai attrakciók, szolgáltatások létrehozása és fejlesztése
3. **Indoklás, alátámasztás:** Az új tervezési periódus kezdetén végzett helyzetfeltárás megerősítette a korábbi tervezési ciklusban is meghatározó probléma jelenlétét: a helyben megszerezhető jövedelem kevés, a munkahelyek száma alacsony és az agrárszektor túlsúlya érvényesül. Az egyik kitörési lehetőséget a turizmus fejlesztésében, megerősítésében látjuk. Olyan turisztikai fejlesztéseket kívánunk támogatni, amelyek hozzájárulnak a tervezési terület turisztikai vonzerejének növeléséhez, turisztikai kínálatának, szolgáltatásspektrumának bővítéséhez, a látogatottság növeléséhez. A turisztikai kínálat bővülése hozzájárul a helyi gazdaság fejlődéséhez miközben a megvalósult fejlesztések az agrárium szereplői számára utat mutatnak az alternatív jövedelemszerzési lehetőségek irányába.

Kapcsolódó SWOT állítások: E5, E6, E10, GY1, Gy2 Gy7,Gy8 L2, L11, V5, V7, V11,

4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Olyan fejlesztéseket kívánunk támogatni, amelyek új turisztikai attrakciókat és/vagy szolgáltatásokat hoznak létre, vagy a meglévőket fejlesztik. A támogatott projektek esetén elvárás, hogy új munkahelyeket hozzanak létre és /vagy igazoltan hozzájáruljanak a település és az akcióterület látogatószámának vagy a látogatók átlagos tartózkodási idejének növeléséhez.

5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** A jelenleg elérhető, turisztikai attrakciók fejlesztésére szolgáló TOP, GINOP források, elsősorban országos vagy megyei attrakciókhoz esetleg meghatározott jár módokhoz kapcsolódnak (pl.: Bejárható Magyarország program). A HFS a helyi jelentőségű turisztikai értékek attrakcióvá fejlesztését vagy a meglévő attrakciók látogatottságának növelését szolgáló beruházások támogatását célozza, ezzel egészítve ki az országos, regionális, megyei hatókörű fejlesztéseket.
6. **A jogosultak köre:** Természetes személyek, Helyi mikroállkozások, Civil szervezetek, Önkormányzatok, valamint a jogosult szervezetek konzorciumai / együttműködései
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** Feltétel, hogy olyan turisztikai attrakció / szolgáltatás alakuljon ki, amely növeli a foglalkoztatottságot és/vagy valós és mérhető látogatószám növekedést generál a térségben. Előnyben részesítjük a magasabb látogatószám növekedést generáló fejlesztéseket. Egyéni megvalósítású projektek közül előnyt élveznek azok a fejlesztések, amelyek nem kizárólag a projektgazdát szolgáló attrakcióként / szolgáltatásként működnek. A feltétel teljesülésének alátámasztására a pályázatban szerepeltetni szükséges a fejlesztést igénybevevők számával kapcsolatos vállalat a teljes fenntartási időszak vonatkozásában éves bontásban. A pályázónak vállalnia kell, hogy a fejlesztést közvetlenül felkereső látogatók számáról pontos és hiteles nyilvántartást vezet, amelyben legalább a nyilvántartott látogatók felénél feltüntetni az adott látogató által igénybevett más térségi szolgáltatások / szolgáltatók megnevezését. A kiválasztás során előnyt élveznek az együttműködésben / konzorciumi formában megvalósuló, valamint a térség vagy a fejlesztéssel érintett település jelenlegi turisztikai kínálatát innovatív, újszerű módon kiegészítő fejlesztések. 4.000.000 forintot elérő támogatási igényű egyéni projektek esetén támogatási kritérium a munkahely-teremtés.
8. **Tervezett forrás:**
 - a. Az intézkedésre allokált forrás teljes összege. 177.000.000 Ft.
 - b. A támogatás aránya egyéni projektek és / vagy természetes személy, mikroállkozások ügyfél esetén 60%.. Önkormányzatok 85%, civil szervezetek 90%. Együttműködésben megvalósuló projektek esetén: azonos szférabeli együttműködő partner +5%, két szféra együttműködése +10%, három szféra együttműködése +15%. (A maximális támogatási intenzitás nem haladhatja meg a 100%-ot)
 - c. A projektméret korlátai: A megítélhető támogatás minimális összege 2.500.000 forint, maximális támogatási összeg: 30.000.000 forint. Egyéni projektek esetén a megítélt támogatás összege nem haladhatja meg az 5.000.000 forintot.
 - d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített⁷ költségelszámolás)

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016. 2. félév – 2017. 2. félév
10. **Kimeneti indikátorok:**
 - a. A támogatott projektek száma 11-17 db
 - b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet):

⁷ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

Támogatott vállalkozás:3-5 db

Támogatott önkormányzat: 5-7db

Támogatott civil szervezet: 3-5 db

- c. A támogatott projektek látogatószáma / meglévő projektnél látogatószám növekedés/: A megvalósulás helyszínén a település lakosságának 5% / év dokumentált látogatószám / vagy látogatószám-növekedés
- d. Átlagos tartózkodási idő: Az akcióterület vonatkozásában +0,5 nap.
- e. A támogatott projektek által létrehozott új munkahelyek száma: Összesen 4 új teljes munkaidős munkavállalónak megfelelő növekedés az összes projektre FTE-ben számítva.

21. Az intézkedés megnevezése: **Helyi mikrovállalkozások fejlesztése a Móraalmi Járás területén**

22. Specifikus cél: Helyi mikrovállalkozások jövedelmezőségét, versenyképességét, az általuk nyújtott szolgáltatások színvonalának és elérhetőségének javítását szolgáló fejlesztések

23. Indoklás, alátámasztás:

Az új tervezési periódus kezdetén végzett helyzetfeltárás megerősítette a korábbi tervezési időszakot is meghatározó gazdasági-társadalmi probléma jelenlétét: a helyben megszerezhető jövedelem kevés, a munkahelyek száma alacsony, az agrárszektor túlsúlya érvényesül. A tervezési területünkön a turisztikai tevékenységek ösztönzése mellett a gazdaságfejlesztés másik színtere a mikrovállalkozások megerősítése, versenyképességét fokozó fejlesztések támogatása.

Kapcsolódó SWOT állítások: E10, Gy1, Gy2, Gy4, Gy7, Gy8, L10, V5, V9, V10

Célunk az intézkedéssel, hogy lehetőséget nyújtsunk a helyi vállalkozásoknak Vidékfejlesztési Program nem LEADER intézkedései, valamint a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program felhívásaiból nem támogatható fejlesztéseik megvalósítására. A Draft verzió lezárásának időpontjáig- néhány kivételtől eltekintve - olyan vállalkozói szektort érintő projektötletek érkeztek, amelyek más operatív programból támogathatóak. A közösség azonban elkötelezett az iránt, hogy a helyi vállalkozások esetlegesen később felmerülő igényeit támogassa, ezért került be a HFS-be az intézkedés. Az intézkedés tartalmi pontosítása érdekében a vállalkozói szektor igényeinek felmérésén a draft verzió benyújtását követően is dolgozni kívánunk.

24. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Helyi mezőgazdaságinak nem minősülő mikrovállalkozások jövedelmezőségét, versenyképességét, az általuk nyújtott szolgáltatások színvonalának és elérhetőségének javítását szolgáló fejlesztések: építés (kizárólag: felújítás, korszerűsítés), eszközbeszerzés, marketing.

25. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Az indoklásban leírtaknak megfelelően, a lehatárolás érdekében kizáró kritériumrendszert hoztunk létre: Támogatást kívánunk nyújtani a helyi, mezőgazdaságinak nem minősülő mikrovállalkozásoknak, a Vidékfejlesztési Program nem LEADER intézkedései, valamint a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program felhívásaiból nem támogatható fejlesztéseik megvalósítására.

Az Intézkedés kiegészíti a GINOP (amelyben a legalább 5 M Ft-os támogatási igényű termék előállításra irányuló projektek, illetve szabad vállalkozási zónában szolgáltatások fejlesztésére van lehetőség) és a Vidékfejlesztési Program (A VP a mezőgazdasági termelők, vagy a nem mezőgazdasági termelők Annex 1. termék feldolgozását, illetve új mikrovállalkozás indítását támogatja) intézkedéseit.

26. A jogosultak köre: Helyi mikrovállalkozások

27. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Kizárólag mezőgazdasági termelőnek nem minősülő helyi mikrovállalkozások, más operatív programból vagy a vidékfejlesztés program nem LEADER intézkedéseiből nem támogatható projektjei kaphatnak támogatást.

Helyi mikrovállalkozásnak tekintjük az olyan mikrovállalkozást, amelynek a helyi iparüzési adóbevallásában az akcióterületre jutó adóalap aránya, a benyújtást megelőző lezárt 3 év átlagában, a teljes adóalap min. 60 %-a. Továbbá működő vállalkozás támogatási kritériuma, hogy az akcióterületünkön székhellyel és vagy telephely már 2015.01.01. napját megelőzően rendelkezzen. Induló vállalkozás: a vállalkozás végső tulajdonosa(i) olyan magánszemély(ek) lehetnek, akik az akcióterületünkön már 2015.01.01. napját megelőzően lakhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkeztek.

A Draft verzió lezárásának időpontjáig- néhány kivételtől eltekintve - olyan vállalkozói szektort érintő projektötletek érkeztek, amelyek más operatív programból támogathatóak. A közösség azonban elkötelezett az iránt, hogy a helyi vállalkozások esetlegesen később felmerülő igényeit támogassa, ezért kizáró jellegű a létrehozott kiválasztási kritériumrendszer

A 4.000.000 forintot elérő támogatási igényű projektek esetén támogatási kritérium a munkahely-teremtés,

- a. Az intézkedésre alokált forrás nagysága. 14.000.000 Ft.
- b. A támogatás aránya egyéni projektek és / vagy mikrovállalkozás ügyfél esetén 60%.
- c. A projektméret korlátai: A megítélhető támogatás minimális összege 1.000.000 forint, maximális támogatási összeg: 5.000.000 forint.
- d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített⁸ költségelszámolás)

⁸ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

28. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016. 2. félév – 2017. 2. félév

29. **Kimeneti indikátorok:**

- a. A támogatott projektek száma: 3-15 db
- b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)

Támogatott vállalkozás: 3-15 db

Támogatott önkormányzat: 0 db

Támogatott civil szervezet: 0 db

- c. A támogatott projektek által létrehozott új munkahelyek száma: Összesen 4 új teljes munkaidős munkavállalónak megfelelő növekedés az összes projektre FTE-ben számítva.

30. **Az intézkedés megnevezése:** **Településfejlesztés a Mórahalmi Járás területén**

31. **Specifikus cél:** Települések lakosságát szolgáló épületek, építmények, közösségi szinterek fejlesztése

32. **Indoklás, alátámasztás:**

A helyzetfeltárásban szereplő, a Helyi fejlesztési stratégia irányát meghatározó gazdasági és társadalmi körülmények közül az alábbi megállapításokra reagál az intézkedés:

5. A térség népességmegtartó ereje gyengül, a lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen, helyi identitást erősítő intézkedésekre lenne szükség a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megtörésére.

6. A térség kulturális és humán erőforrásokban gazdag. A hagyományok és helyi értékek megőrzésére és továbbörökítésre garanciát az együttműködő közösségek jelenthetnek.

7. A települések infrastruktúrája megfelelőnek mondható, ugyanakkor a lakosság továbbra is igényli a közösségi terek és az elérhető közszolgáltatások fejlesztését.

8. Az életminőség javításához az elérhető közösségi, kulturális, egészségprevenció szinterek és szolgáltatások fejlesztése szükséges.

A népességmegtartó erő növelésének, a lakossági közérzet javításának fontos eszköze a települések közösségi tereinek / szolgáltatásainak fejlesztése, megújítása.

Kapcsolódó SWOT állítások: E3, E10, E11, Gy8, L3, V12

33. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:**

Települések lakosságát szolgáló, közösségi funkciókat ellátó épületek, építmények, létesítmények fejlesztése, épületek külső és belső felújítása, eszközbeszerzések, kapcsolódó rendezvények, marketing.

34. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

A HFS jelen intézkedése VP vidéki térségek eszközei (7.2.1. Kisméretű infrastruktúrafejlesztés, 7.4.1 Alapvető szolgáltatások fejlesztése) pályázati felhívásait egészíti ki.

35. A jogosultak köre: Települési önkormányzat, helyi civil szervezet (tervezési területen székhellyel rendelkező civil szervezet), egyházi jogi személy vagy a jogosult szervezetek együttműködési konzorciumai.

36. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

A fejlesztéssel érintett létesítmény / a fejlesztés eredménye igazolható lakossági igényekre reflektál, a helyi közösség érdekeit szolgálja.

Más operatív programból vagy a vidékfejlesztési program nem LEADER intézkedéseiből támogatható fejlesztések kizárása.

Kötelező önkormányzati feladatokhoz kapcsolódó fejlesztések illetve kötelező önkormányzati feladatot ellátó épület(rész) /építmény (rész) / létesítmény fejlesztése nem támogatható.

Fenntarthatóság, költséghatékonyság, esélyegyenlőség, akadálymentesítés, környezetvédelem szempontjai érvényesülnek.

37. Tervezett forrás: Ebben a pontban határozzák meg:

- a. Az intézkedésre allokált forrás teljes összege. 69.000.000 Ft.
- b. A támogatás aránya: Települési önkormányzat 85%, Kivéve a 105/2015. (IV.23.) Korm. rend. 2. sz. mellékletében (Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa) és 3. sz. mellékletében szereplőket (Ásotthalom, Forráskút, Üllés, Zákányszék) esetükben 90%. Egyházi jogi személy, civil szervezet 90%. Együttműködés + 10%, Ha a fejlesztendő ingatlan természetes személy vagy vállalkozás tulajdonában van: 50 %
- c. A megítélhető támogatás minimális összege 1.000.000 forint, a maximális támogatási összeg: 25.000.000 forint.
- d. A támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített⁹ költségelszámolás). A végleges HFS benyújtásáig kerül meghatározásra.

38. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. 2. félév – 2017. 2. félév

39. Kimeneti indikátorok:

⁹ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

- a. A támogatott projektek száma: 5-7 db
- b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)

Támogatott vállalkozás: 0 db

Támogatott önkormányzat: 5-7db

Támogatott civil szervezet: 0 db

40. Az intézkedés megnevezése: Civil aktivitás támogatása a Móraalmi Járás területén

41. Specifikus cél: Az intézkedés a 4. és 6. specifikus cél megvalósításához járul hozzá.

42. Indoklás, alátámasztás:

A helyzetelemzésben rögzített alapprobléma, hogy a térség népességmegtartó ereje gyengül. Úgy véljük, az intézkedés – a közösségek megerősítése, a civil kezdeményezések bátorítása révén - hozzájárulhat a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megtöréséhez.

Kapcsolódó SWOT állítások: E2, E10, E11, Gy1, Gy10, L2, L3, V11, V12

Stratégiánk jövőképe megerősödött, együttműködő közösségekről beszél. Ennek a jövőképnek az eléréséhez fontosnak tartjuk, hogy az akcióterület civil szervezetei és a együttműködő akár más szektorbeli partnereik számára helyben elérhető pályázati forrás álljon rendelkezésre. A stratégiai tervezés és a forráselosztás metodikájának megismerése egyben példát mutathat, ösztönzést adhat a résztvevő civileknek saját jövőbeli pályázati felhívások meghirdetésére. (A „LEADER” csúcsa: 7. LEADER –elv: Helyi finanszírozás és menedzsment, amennyiben a finanszírozás alapja, forrása is helyben teremődik meg.)

43. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

A közösségépítést, a helyi identitás erősítését, a civil szervezetek közötti és interszektorális hálózatosodást szolgáló civil aktivitások, közösségi programok (rendezvények, rendezvénysorozatok, tapasztalatcserék, műhelymunkák, ismeretterjesztő előadások, tréningek, képzések, tematikus találkozók) támogatása.

44. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Hasonló intézkedés a VP horizontális intézkedései között nem található. Ifjúsági programok támogatása címmel az EFOP tartalmaz a támogatható tevékenységek tekintetében átfedő intézkedést, amelyben azonban a minimális támogatási összeg jóval magasabb (18 M Ft). További eltérés, hogy a programok célcsoportja az EFOP intézkedésben kizárólag a 15-29 év közötti korosztály, akcióterületünkön a teljes lakosság, kiemelve a stratégia által azonosított hátrányos helyzetű csoportokat. Emellett az intézkedés hasonlít a hazai finanszírozású NEA szakmai programok támogatása pályázati felhíváshoz, azzal az eltéréssel, hogy egyrészt más szektorbeli (önkormányzat, vállalkozás) partnerrel való együttműködésben megvalósuló projektek is támogatottak (LEADER-elv) másrészt a maximálisan elnyerhető támogatás

összege (összhangban azzal, hogy több szervezet közösen megvalósított fejlesztéseit is szeretnék támogatni) magasabb.

45. **A jogosultak köre:** Helyi civil szervezet vagy helyi civil szervezet vezette uni – bi-, vagy multiszektorális együttműködések / konzorciumok.

46. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**

Jogosultsági kritériumok:

- Közösségi igény releváns alátámasztása, szakmai megalapozottság
- Az együttműködést / konzorciumot vezető civil szervezet alapszabályában szereplő tevékenységhez illeszkedő fejlesztés.
- Együttműködés esetén: valós, releváns együttműködések
- Beruházás, eszközbeszerzés költségköltségkorlát: maximum 20%

Előnyben részesített projektek:

- Együttműködésben megvalósuló, fenntartható projektek.
- Ismétlődő programok / programsorozatok.
- Pályázó / együttműködő partnerek szakmai tapasztalatai
- Több települést érintő projektek (program „know-how export”)
- Esélyegyenlőség, hátrányos helyzetű csoportok bevonása

47. **Tervezett forrás:** Ebben a pontban határozzák meg:

- a. Az intézkedésre alokált forrás teljes összege. 8.000.000 Ft.
- b. A támogatás aránya: 90 %, együttműködésben megvalósuló projektek esetén+ 10%. Beruházási költség esetén: ha a fejlesztéssel érintett ingatlan természetes személy vagy vállalkozás tulajdonában van: 50% az ingatlanhoz kapcsolódó költségekre.
- c. a projektméret korlátait; A megítélhető támogatás minimális összege 250.000 forint, a maximális támogatási összeg: 5.000.000 forint, egyéni projekteknél 500.000 Ft.
- d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹⁰ költségelszámolás) A végleges HFS benyújtásáig kerül meghatározásra.

48. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016. 2. félév – 2017. 2. félév

49. **Kimeneti indikátorok:**

- a. A támogatott projektek száma: 5-8 db
- b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)
Támogatott vállalkozás: 0 db
Támogatott önkormányzat: 0 db
Támogatott civil szervezet: 5-8 db

¹⁰ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

50. **Az intézkedés megnevezése:** **Egészségnevelést és rekreációt szolgáló fejlesztések a Mórahalmi Járás területén**

51. **Specifikus cél:** Az intézkedés a 4. és 5. specifikus cél megvalósításához járul hozzá.

52. **Indoklás, alátámasztás:**

A helyzetfeltárásban szereplő alábbi megállapításokra reagál az intézkedés:

- 5. A térség népességmegtartó ereje gyengül, a lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen, helyi identitást erősítő intézkedésekre lenne szükség a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megtörésére.
- 6. A térség kulturális és humán erőforrásokban gazdag. A hagyományok és helyi értékek megőrzésére és továbbörökítésre garanciát az együttműködő közösségek jelenthetnek.
- 7. A települések infrastruktúrája megfelelőnek mondható, ugyanakkor a lakosság továbbra is igényli a közösségi terek és az elérhető közszolgáltatások fejlesztését.
- 8. Az életminőség javításához az elérhető közösségi, kulturális, egészségprevenciós színterek és szolgáltatások fejlesztése szükséges.

A népességmegtartó erő növelésének, a lakossági közérzet javításának fontos eszköze a települések közösségeinek megerősítési „társadalmi” szolgáltatásainak fejlesztése és a civilek szférán belüli és más szférákkal kötött együttműködéseinek erősítése.

Kapcsolódó SWOT állítások: E2, E10, E11, Gy1, Gy10, L2, L3, V11, V12

53. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:**

Az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása, fejlesztése és az egészségtudatos életmódot népszerűsítő programok, rendezvények kapcsolódó együttműködések támogatása.

54. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása, fejlesztése és az egészségtudatos életmódot népszerűsítő programok, rendezvények kapcsolódó együttműködések támogatása.

Hasonló intézkedés a VP horizontális intézkedései között nem található. Testmozgást javító infrastrukturális fejlesztések címmel az EFOP tartalmaz a támogatható tevékenységek tekintetében átfedő intézkedést, amelyben azonban a minimális támogatási összeg jóval magasabb (50 M Ft). További eltérés a kedvezményezettek köre, akik EFOP-ban kizárólag köznevelési intézményt fenntartó egyházi és nonprofit szervezetek, országos nemzetiségi önkormányzatok lehetnek.

55. **A jogosultak köre:** Helyi civil szervezet, települési önkormányzat vagy a jogosult szervezete által vezetett konzorciumok, jogosult szervezetek részvételével létrejött együttműködések.

56. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**

.Jogosultsági kritériumok:

- Közösségi igény releváns alátámasztása, szakmai megalapozottság

- Az együttműködést / konzorciumot vezető civil szervezet alapszabályában szereplő tevékenységhez illeszkedő fejlesztés.
- Együttműködés esetén: valós, releváns együttműködések
- Beruházás csak a fejlesztéshez kapcsolódó programmal / rendezvénnyel együtt támogatható
- Programok, rendezvények költségkorfát: maximum 20%

Előnyben részesített projektek:

- Együttműködésben (több szektor) megvalósuló, fenntartható projektek.
- Fejlesztéshez kapcsolódó Ismétlődő programok / programsorozatok.
- Pályázó / együttműködő partnerek szakmai tapasztalatai
- Több települést érintő projektek (program „know-how export”)
- Esélyegyenlőség, hátrányos helyzetű csoportok bevonása

57. Tervezett forrás:

- Az intézkedésre allokált forrás nagysága 20.000.000 Ft.
- A támogatás aránya: Egyházi jogi személy, civil szervezet 90%. Települési önkormányzat 85%, Kivéve a 105/2015. (IV.23.) Korm. rend. 2. sz. mellékletében (Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa) és 3. sz. mellékletében szereplőket (Ásotthalom, Forráskút, Üllés, Zákányszék) esetükben 90%. Együttműködés + 10%, Ha a fejlesztéssel érintett ingatlan természetes személy vagy vállalkozás tulajdonában van: 50 %.
- a projektméret korlátait; A megítélhető támogatás minimális összege 5.000.000 forint, a maximális támogatási összeg: 15.000.000 forint.
- a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹¹ költségelszámolás)) A támogatás módjának meghatározására a végleges HFS benyújtásáig kerül sor.

58. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. 2. félév – 2017. 2. félév

59. Kimeneti indikátorok:

- A támogatott projektek száma 2-4 db
- A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)

Támogatott vállalkozás: 0 db

Támogatott önkormányzat: 2-4 db

Támogatott civil szervezet: 0 db

¹¹ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

60. Az intézkedés megnevezése: Vidéki szemléletformálást szolgáló fejlesztések a Móraalmi Járás területén

61. **Specifikus cél:** Az intézkedés az 5. és 6. specifikus cél megvalósításához járul hozzá.

62. **Indoklás, alátámasztás:**

A helyzetelemzésben rögzített alapprobléma, hogy a térség népességmegtartó ereje gyengül. Úgy véljük, az intézkedés – a helyi értékek, hagyományok bemutatását szolgáló együttműködésben megvalósuló támogatott projektek és a közösségek megerősítése, a civil kezdeményezések bátorítása révén - hozzájárulhat a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megtöréséhez.

Kapcsolódó SWOT állítások: E2, E9, E10, E11, Gy1, Gy10, L2, L3, V11, V12

Stratégiánk jövőképe megerősödött, együttműködő közösségekről beszél. Ennek a jövőképnek az eléréséhez fontosnak tartjuk a helyi értékek megőrzését a hagyományok ápolását.

63. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:**

A helyi értékek, hagyományok bemutatását szolgáló beruházások és a beruházás révén kialakított / felújított létesítmények népszerűsítésének, működtetésének, kapcsolódó programoknak a támogatása.

64. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:**

Hasonló intézkedés más operatív programok között – véleményünk szerint - nem található.

65. **A jogosultak köre:** Helyi civil szervezet, települési önkormányzat vagy a jogosult szervezetek által vezetett konzorciumok, jogosult szervezetek részvételével létrejött együttműködések.

66. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**

Jogosultsági kritériumok:

- Közösségi igény releváns alátámasztása, szakmai megalapozottság
- Az együttműködést / konzorciumot vezető civil szervezet alapszabályában szereplő tevékenységhez illeszkedő fejlesztés.
- Együttműködés esetén: valós, releváns együttműködések
- Beruházás csak a fejlesztéshez kapcsolódó programmal / rendezvénnyel együtt támogatható
- Programok, rendezvények költségköltség: maximum 20%

Előnyben részesített projektek:

- Együttműködésben (több szektor) megvalósuló, fenntartható projektek.
- Fejlesztéshez kapcsolódó ismétlődő programok / programsorozatok.
- Pályázó / együttműködő partnerek szakmai tapasztalatai
- Több települést érintő projektek (program „know-how export”)
- Esélyegyenlőség, hátrányos helyzetű csoportok bevonása

67. Tervezett forrás:

- a. Az intézkedésre allokált forrás nagysága. 24.000.000 Ft.
- b. A támogatás aránya: Egyházi jogi személy, civil szervezet 90%. Települési önkormányzat 85%, Kivéve a 105/2015. (IV.23.) Korm. rend. 2. sz. mellékletében (Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa) és 3. sz. mellékletében szereplőket (Ásotthalom, Forráskút, Üllés, Zákányszék) esetükben 90%. Együttműködés + 10%, Ha a fejlesztéssel érintett ingatlan természetes személy vagy vállalkozás tulajdonában van: 50 %.
- c. A megítélhető támogatás minimális összege 5.000.000 forint, a maximális támogatási összeg: 15.000.000 forint.
- d. A támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹² költségelszámolás). A végleges HFS benyújtásáig kerül kidolgozásra.

68. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. 2. félév – 2017. 2. félév

69. Kimeneti indikátorok:

- a. A támogatott projektek száma 2-4 db
- b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)

Támogatott vállalkozás: 0 db

Támogatott önkormányzat: 1-2 db

Támogatott civil szervezet: 1-2 db

8.2 Együttműködések

Ebben a fejezetben a HACs által tervezett térségek közötti (hazai és nemzetközi) együttműködésekét vizsgálják az alábbi szerkezetben:

1. Az együttműködések tervezett tématerületei:

Egyesületünk az alábbi területeken tervez akcióterületen kívüli együttműködésekét:

- turizmus a helyi turisztikai potenciálból hogyan lesz turisztikai fenntartható attrakció – jógyakorlatok, tapasztalatcsere, az akcióterület turisztikai szolgáltatásainak népszerűsítése, TDM szervezet(ek) bevonásával
- közösségépítés lehetőségei: a lakosság bevonásának aktivizálásának módszerei a gyakorlatban, párhuzamos projektek az akcióterületen kívüli partnerrel

2. Specifikus cél: *Nevezzék meg azt a specifikus célt, vagy célokat, amelyek leginkább kifejezik azt, amit az együttműködések megvalósításával el kívánnak érni.*

¹² Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

Az együttműködések megvalósításával elérni kívánt specifikus célok sorszáma és megnevezése:

1. Turisztikai attrakciók, szolgáltatások létrehozása és fejlesztése
2. Helyi vállalkozások jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztések
4. Közösségépítés, hálózatosodás elősegítése civil szervezetek és együttműködések támogatásával
5. Közösségépítés az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása és fejlesztése, kapcsolódó programok támogatása révén
6. Közösségépítés a helyi értékek, hagyományok népszerűsítését szolgáló beruházásokon és kapcsolódó rendezvényeken keresztül

3. Indoklás, alátámasztás:

A 2014-20-as tervezési ciklus végén a helyi erőforrásokra, ötletekre, humán tőkére alapozott, azokkal fenntarthatóan gazdálkodó, egymást kölcsönösen tisztelő, segítő és együttműködő, megerősödött, helyi közösségekből álló, társadalmi és gazdasági szempontból sikeres Móraalmi Járást látnánk szívesen.

A gazdaságfejlesztési cél elérése szempontjából a turizmust tartjuk az akcióterület kitörési pontjának. A térségen kívüli és nemzetközi példák megismerése hozzájárulhat ahhoz, hogy friss szemmel lássuk a saját eddig elért eredményeinket. A környező HACS-ok akcióterületén megjelenő turisztikai attrakciókkal való kapcsolódások felismerése és közös fejlesztések megvalósítása hozzájárul a stratégiánk eredménymutatói között szereplő látogatószám és átlagos tartózkodási idő növeléséhez.

A társadalmi célunk az együttműködések megerősítése, kiterjesztése, új színvonalra emelése. Akcióterületünkön meglévő humán tőke, civil szervezetekben rejlő potenciál kiaknázása, hozzájárul a társadalmi szempontból sikeres együttműködő közösségek kialakításához.

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

A Móraalmi Járásban helyi akciócsoport feladatokat ellátását vállaló Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete 1995-ben alakult.

Legfontosabb tevékenységei:

- településfejlesztési tevékenység (térségfejlesztési programok készítése, bekapcsolódás a falusi turizmus fejlesztésébe)
- Az Európai Unió LEADER programjában való eredményes részvétel elősegítése a helyi közösségek számára, valamint a Dél-magyarországi régió felzárkóztatásának elősegítése az Európai Uniós fejlettséghez, kiemelten az Egyesületet létrehozó Helyi Közösségeket alkotó térség önkormányzatainak, vállalkozásainak és civil szervezeteinek a fejlesztése

A 2014-20-as programozási időszak előzetes elismerésére irányuló kérelmünket az Irányító Hatóság 2015.09.25-én, IHF 1186/51/2015 hivatkozási számú határozatában hagyta jóvá.

Az Egyesület döntéshozó szervei:

- Közgyűlés

A HÖKTE korábban kizárólag önkormányzati tagokból álló egyesület volt. A HFS tervezés feladatára való felkészülés részeként, az alapszabály 2015.11.06-i módosításával (Végzés kelte:2016.01.11. Szegedi Törvényszék, 15.Pk.60.071/1995/62.) lehetővé tettük, hogy a szervezetünkhöz korábban csatlakozási szándéknyilatkozatot benyújtó civil szervezetek és vállalkozások is tagjaink sorába léphessenek. A tagok felvételére 2015.12.16-án rendkívüli elnökségi ülés keretében került sor. A tagfelvételi kérelmek elfogadásával és 1 önkormányzati szférabeli tag (Csongrád Megyei Önkormányzat) kilépésével a tagi összetétel: 14 önkormányzat, 10 civil és 10 vállalkozói szektorhoz tartozó tag. (tagokról részletesen ld. 11. sz. melléklet). Az egyes szektorok %-ban kifejezett szavazati aránya: önkormányzati szektor 41,2 %, civil és vállalkozói szektor 29,4 -29,4 %. A közgyűlés 14/2015 /XII. 10./ számú határozatában létrehozta a Helyi Fejlesztési Stratégia Döntéshozó Testületet és a HFS –el kapcsolatos valamennyi döntés meghozatalának jogát erre a testületre delegálta. A szervezeti és működési szabályzat értelmében a közgyűlés a HFS –el kapcsolatban kizárólag a Helyi Fejlesztési Stratégia Döntéshozó Testülete által előzetesen jóváhagyott és elfogadott javaslatok közgyűlési döntéssel történő megerősítésére jogosult.

- Helyi Fejlesztés Stratégia Döntéshozó Testület

A testület összesen 30 tagú, a tervezési területünkhöz tartozó 10 település önkormányzata, valamint 10 vállalkozás és 10 civil szervezet alkotja (tagságát részletesen ld. 12. sz. melléklet). A közgyűlés 14/2015 /XII. 10./ számú határozata értelmében a testület jogosult valamennyi a HFS-el kapcsolatos döntés meghozatalára.

Az Egyesület elnöke Nógrádi Zoltán, Mórahalom Város Polgármestere, elismert település-, és vidékfejlesztési szakember, aki a teljes 2007-13-as tervezési ciklusban részt vett a területünkön működő HACS munkájának irányításában, annak alelnökeként. Emellett a korábbi ciklusban VP monitoring bizottsági tagként is tevékenykedett.

A munkaszervezet ügyviteli teendőit a munkaszervezeti / vidékfejlesztési iroda munkatársai látják el. Jelenleg az irodánk egy részmunkaidős, feladatit heti 20 órában ellátó irodavezetővel és egy teljes állású vidékfejlesztési referens kollégával dolgozik. Az irodavezető 2008-tól munkatársa a tervezési területünkön korábban működő LEADER szervezetnek, a HVS felülvizsgálatában, végrehajtásában jártas szakember. Vidékfejlesztési referens kollégánk 10 évet töltött civil szervezeteknél, projektervezési és projektmenedzsment tapasztalatokkal rendelkezik.

Mórahalom Városi Önkormányzat a HÖKTE tagszervezeteként, valamint Mórahalmi Járással egybeeső a tervezési terület központjaként, továbbá a HÖKTE vidékfejlesztési feladatainak hatékonyabb, a Mórahalom járási és Mórahalom város lakosságának igényeit kielégítő ellátása és működtetése céljából térítésmentesen irodahelyiséget biztosított számunkra a Mórahalmi Polgármesteri Hivatal

épületében (6782 Mórahalom, Szentháromság tér 1. 3. emelet 305.2 számú helyiség). A működéshez szükséges bútorok és informatikai eszközök a szervezet rendelkezésére állnak.

8.4. Kommunikációs terv

A projekt során alkalmazott kommunikációs eszközök

Személyes kapcsolattartási módok

- Települési (célcsoport a teljes lakosság – általános tájékoztatása) tematikus és célcsoportok (szférák, hátrányos helyzetű csoportok) szerinti fórumok, melyeken frontális és interaktív előadásokat, beszélgetéseket tartunk. Felmérjük a települési lehetőségeket és bekapcsolódunk azokba (pl. közmeghallgatás, testületi ülés, vállalkozók estje, civil szervezetek programjai). A fórumok, szélesebb nyilvánosság számára elérhető rendezvények a LEADER elvek bemutatására, adatgyűjtésre, ötletgyűjtésre; illetve a megvalósuló projektek és eredmények bemutatására szolgálnak. Ütemezés: Havonta legalább 1 fórum vagy műhelymunka. Humán kapacitás: tagság (szervezés, lebonyolítás, helyszín biztosítása) és az iroda munkatársai (koordinálás, eladók biztosítása) látják el a feladatot. Felelős: elnök, irodavezető. Költségvonzat: munkabér, reprezentációs költség, költségtérítés - kiküldetési költség.
- Műhelymunka, csoportos tevékenységek megvalósítása települési szinten és célcsoportok / témák köré szervezve. A csoportmunka a HFS tervezést (adatgyűjtés, SWOT és problémafa elkészítése), projektek előkészítését és kísérését segíti. Célunk továbbá, hogy a teljes projektidőszakban a települések, szervezetek közötti együttműködés, kommunikáció javuljon. Ütemezés: Havonta legalább 1 fórum vagy műhelymunka. Humán kapacitás: tagság (szervezés, lebonyolítás, helyszín biztosítása) és az iroda munkatársai (koordinálás, eladók biztosítása) látják el a feladatot. Felelős: elnök, irodavezető. Költségvonzat: munkabér, reprezentációs költség, költségtérítés - kiküldetési költség.
- Fogadóóra, egyéni kapcsolattartás – a munkaszervezet munkatársai a lakosság, a pályázók, és kiemelten is a hátrányos helyzetűek rendelkezésére állnak rendszeres fogadóóra keretében; információkkal, pályázati tanácsadással, támogatással. Ütemezés: Hetente legalább 1 fogadóóra, legalább napi 4 órás irodai nyitva tartás. Humán kapacitás: iroda munkatársai látják el a feladatot. Költségvonzat: munkabér, reprezentációs költség, kihelyezett fogadóóra esetén: költségtérítés - kiküldetési költség, Felelős: elnök, irodavezető.

Sajtómegjelenések, kiadványok

- A projekt megvalósítása során annak előrehaladásáról a települési és járási sajtótermékekben hírt adunk, a megjelenéseket összegyűjtjük.
- A szervezett eseményeken fotódokumentációt készítünk.
- Nyomtatott kiadvány a megvalósított projektekről készül, ezek az eredmények kommunikációját szolgálják.

Webes felületek

- Honlapunkon a Helyi Fejlesztési Stratégia létrejöttéhez kapcsolódó minden dokumentumot elérhetővé teszünk. A honlapot az adatgyűjtés, projektötlet-gyűjtés céljára is használjuk.
- A pályázók számára a honlapunk folyamatosan releváns és friss információkkal szolgál.

- A honlap a megvalósított események és projektek bemutatását, az eredmények kommunikációját segíti.
- Tervezzük facebook oldal elindítását a projektidőszakban.

Sajtó és webes megjelenések ütemezése: Weboldal folyamatos frissítése, de havonta legalább 1 sajtómegjelenés vagy honlap frissítés. Humán kapacitás: iroda munkatársai látják el a feladatot. Felelős: elnök, irodavezető. Költségvonzat: munkabér, költségtérítés (projekthelyszín felkeresése)

8.5. Monitoring és értékelési terv

A végleges HFS benyújtásához kerül kidolgozásra.

9. Indikatív pénzügyi terv

Ebben a fejezetben a HFS fejlesztési és a HACS működés és animáció forrásfelhasználásának ütemezését mutassák be az alábbi táblázatok kitöltésével. A táblázatban a tervezett kötelezettségvállalást jelenítsék meg. A HACS működési és animációs költségei nem haladhatják meg az IH által az egyes HFS-ek megvalósítására megítélt forrás 15%-át. A sorok száma bővíthető. A táblázatban a teljes közpénzt (EU és nemzeti társfinanszírozás összege) szerepeltessék. A táblázatokat Excel formátumban is töltsék ki a mellékelt sablonban és külön fájlként nyújtsák be.

Figyelem: HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezését a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

		Forrás: EMVA LEADER 19.2 alintézkedés						
Ssz.	Az intézkedések megnevezése	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen	%
1	Turisztikai tevékenységek ösztönzése a Móraalmi Járás területén	60	117				177	56
2	Helyi mikroállalkozások fejlesztése a Móraalmi Járás területén	5	9				14	6
3	Településfejlesztés a Móraalmi Járás területén	25	44				69	22
4	Civil aktivitás támogatása a Móraalmi Járás területén	2	6				8	2
5	Egészségnevelést és rekreációt szolgáló fejlesztések a Móraalmi Járás területén	6	14				20	6
6	Vidéki szemléletformálást szolgáló fejlesztések a Móraalmi Járás területén	8	16				24	8
	Összesen	106	206				313	100

A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

		Forrás: EMVA LEADER 19.4 alintézkedés					
		2016	2017	2018	2019	2020	Összesen
	Működési költségek						

Animációs költségek						
Egyéb tervezett bevételek ¹³						
Összesen						

¹³ Pl. tagdíj, önkormányzati hozzájárulás stb.

Kiegészítő információk

Melléletek

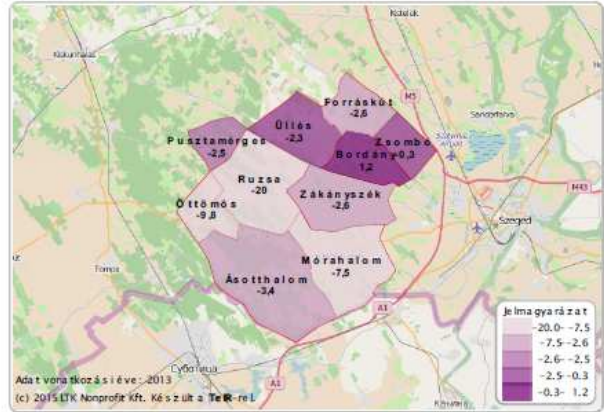
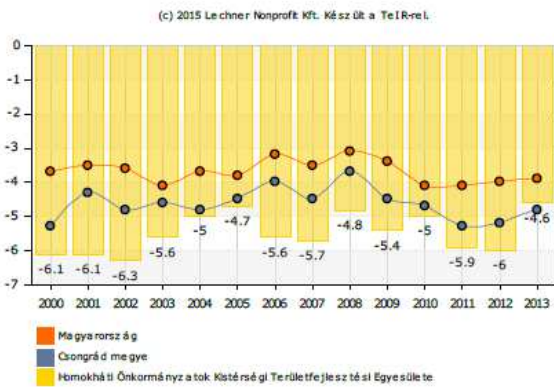
1. sz. melléklet

2. sz. melléklet

Természetes szaporodás, fogyás (ezrelék)

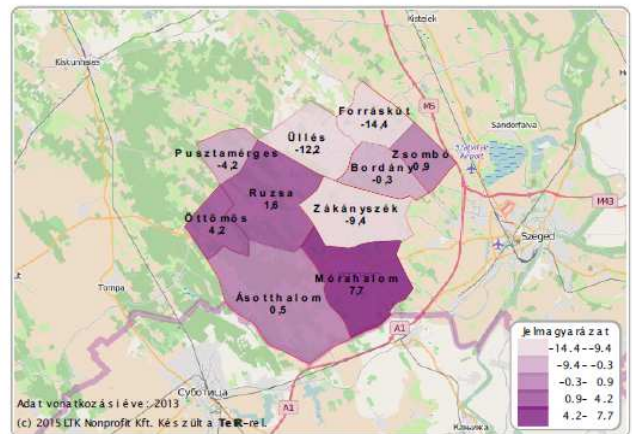
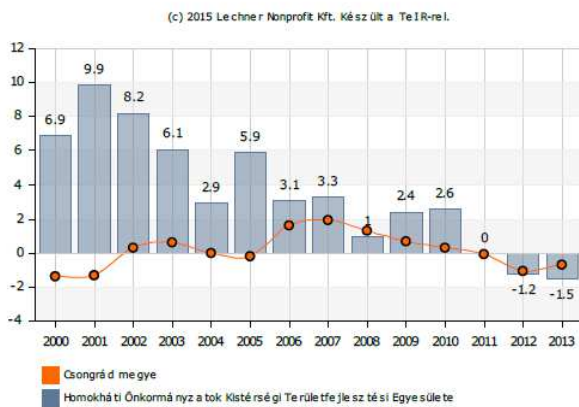
Az élveszületések és a halálozások különbsége ezer lakosra vetítve.

3. sz. melléklet

Vándorlási egyenleg (ezrelék)

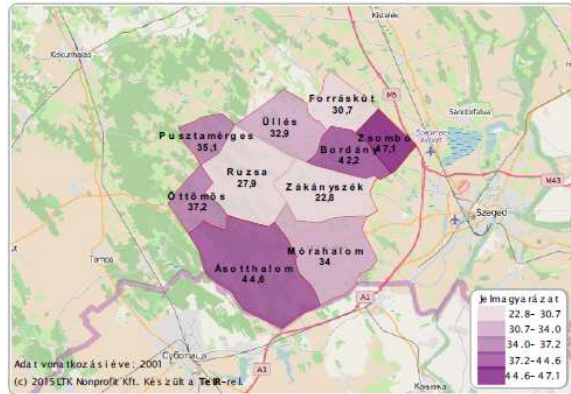
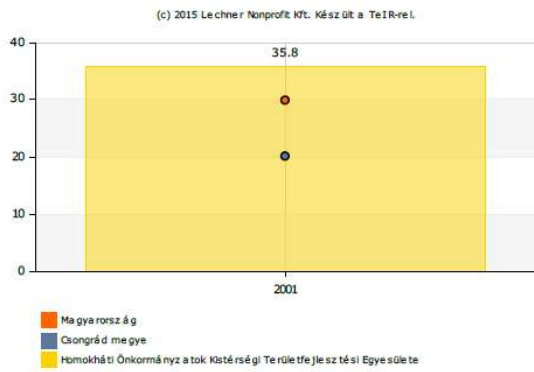
Az adott közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők és az onnan másik közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők számának különbsége, ezer lakosra vetítve.

4. sz. melléklet

Naponta ingázó (eljáró) foglalkoztatottak aránya (%), 2001

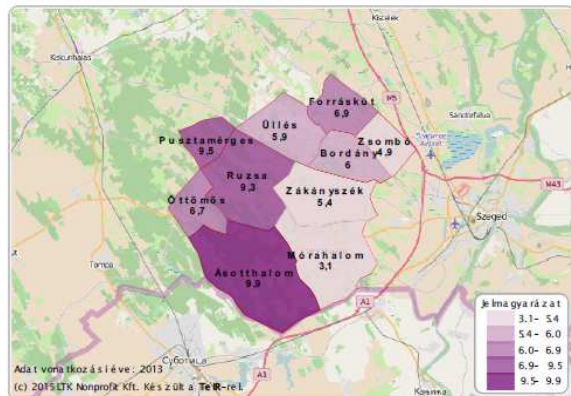
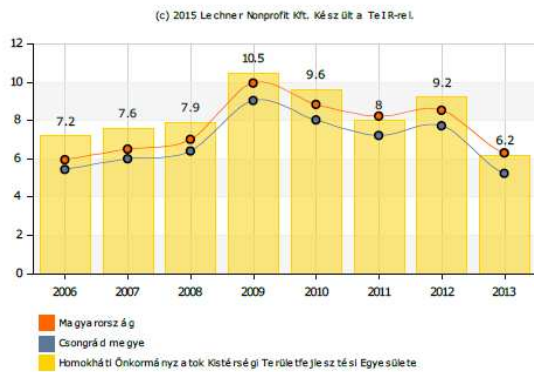
Naponta ingázók (eljárók) aránya a foglalkoztatottak százalékában. (Technikai okból a 2011-es adat külön mutatóként szerepel)

5. sz. melléklet

Munkanélküliségi ráta (%)

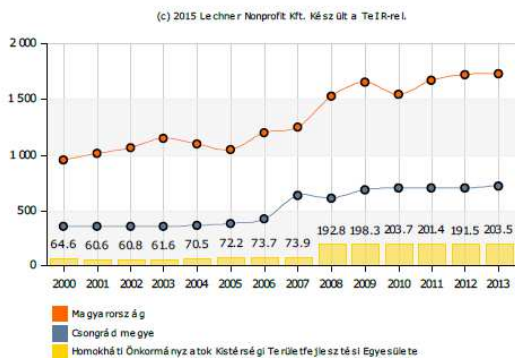
Regisztrált munkanélküliek száma száz 15-59 éves állandó lakosra.

6. sz. melléklet

Egy lakosra jutó jegyzett tőke (1000 Ft)

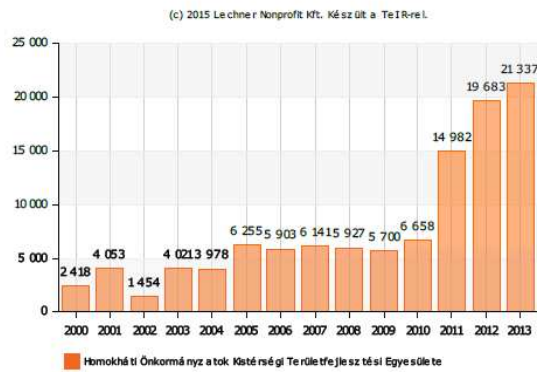
Társasági adóbevallásra kötelezett vállalkozások jegyzett tőkéje, egy lakosra vetítve.

7. sz. melléklet

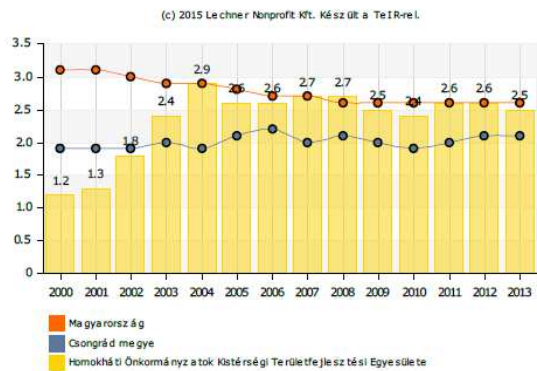
Vendégéjszákak száma a kereskedelmi szálláshelyeken (db)

A vendég által a szálláshelyen eltöltött éjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken.

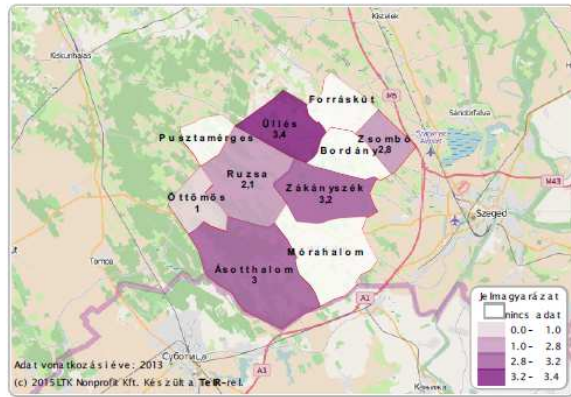
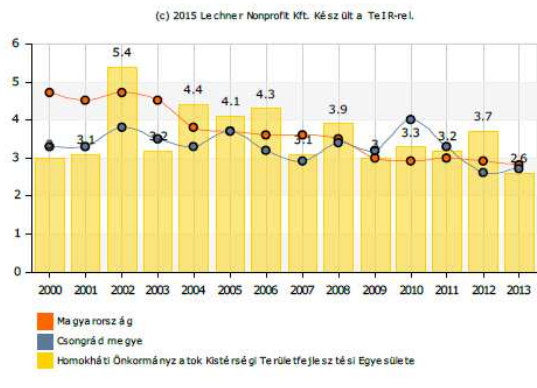
8. sz. melléklet

Egy vendégre jutó vendégéjszákak száma a kereskedelmi szálláshelyeken.

9. sz. melléklet

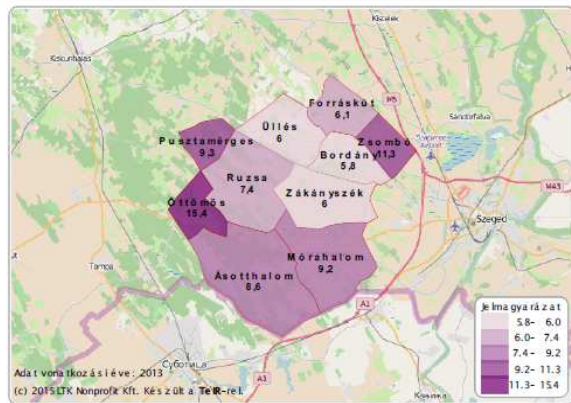
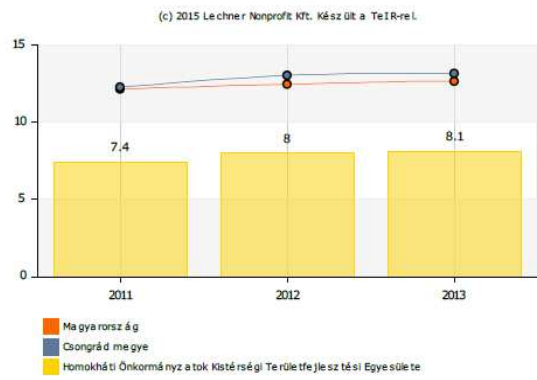
Átlagos tartózkodási idő a falusi szálláshelyeken (nap)
 Egy vendégre jutó vendégéjszakák száma a falusi szálláshelyeken.

10. sz. melléklet

Regisztrált nonprofit szervezetek ezer lakosra jutó száma (db), (2011-től, GFO 11 szerint)

Megszűnő és átalakulásra kötelezett gazdálkodási formákkal együtt, az év során, a vállalkozási demográfia szerint, GFO 11 osztályozás szerint. Módszertani változás miatt a 2010-ig külön mutatóként szerepel

11. sz. melléklet

Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete tagsága – 2016.01.01- i állapot

Ssz	Település	Szféra	Szervezet	képviselő
1	Ásotthalom	civil	Köz-Pont Egyesület	Fódi Józsefné
2	Ásotthalom	önkormányzati	Ásotthalom Nagyközség Önkormányzata	Toroczkai László
3	Ásotthalom	üzleti	Bivalyos Tanya Kft.	Váraljai Tamás

Ssz	Település	Szféra	Szervezet	képviselő
4	Balotaszállás	önkormányzati	Balotaszállás Község Önkormányzata	Husza István
5	Bordány	Civil	Kulturális és Szabadidős Egyesület	Szilágyi Gergely
6	Bordány	önkormányzati	Bordány Nagyközség Önkormányzata	Tanács Gábor
7	Bordány	üzleti	Vitaricum Kft	Acsay Lajos János
8	Domaszék	önkormányzati	Domaszék Község Önkormányzata	Kispéter Géza
9	Forráskút	Civil	A Forráskúti Általános Iskolás Gyermekekért Alapítvány	Gyurisné Kálmán Jolán
10	Forráskút	önkormányzati	Forráskút Község Önkormányzata	Fodor Imre
11	Forráskút	üzleti	Dudás Gusztáv e.v.	Dudás Gusztáv
12	Mórahalom	Civil	Mórahalmi Gazdakör	Vass Antal
13	Mórahalom	önkormányzati	Mórahalom Városi Önkormányzat	Nógrádi Zoltán
14	Mórahalom	üzleti	Mórahalmi Termelői Integrációs és Szolgáltató Szövetkezet	Csányi László
15	Öttömös	Civil	Öttömösi Fiatalok Szövetsége	Tanács Attila
16	Öttömös	önkormányzati	Öttömös Községi Önkormányzat	Dr. Dobó István
17	Öttömös	üzleti	Öt-Villgép Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	Wolford István
18	Pusztamérges	Civil	Pusztamérgesi Polgárőr Egyesület	Jakus István
19	Pusztamérges	önkormányzati	Pusztamérges Községi Önkormányzat	Dr. Papp Sándor
20	Pusztamérges	üzleti	PASZEK Mezőgazdasági és Szolgáltató Bt.	Pappné Dr. Szekeres Klára
21	Röszke	önkormányzati	Röszke Község Önkormányzata	Borbásné Márki Márta
22	Ruzsa	Civil	Az Intelligens Faluért Egyesület	Haskó Zsolt Csaba
23	Ruzsa	önkormányzati	Ruzsa Község Önkormányzata	Sánta Gizella
24	Ruzsa	üzleti	SPÁRGA-KERT Termelő és Értékesítő Kft.	Seller Attila
25	Szatymaz	önkormányzati	Szatymaz Község Önkormányzata	Barna Károly

Sz	Település	Szféra	Szervezet	képviselő
26	Üllés	Civil	TESZ-VESZ Közhasznú Egyesület	Megyesi Rita
27	Üllés	önkormányzati	Üllés Nagyközségi Önkormányzat	Nagy Attila Gyula
28	Üllés	üzleti	Medi-Csi 2000 Egészségügyi Szolgáltató Bt.	Dr. Csonka Erika
29	Zákányszék	Civil	"Ezerarcú" Természetvédelmi és Turisztikai Egyesület	Boldogné Fodor Erzsébet
30	Zákányszék	önkormányzati	Zákányszék Község Önkormányzata	Matuszka Antal István
31	Zákányszék	üzleti	Kazi és Társa Kereskedelmi Vendéglátóipari és Szolgáltató Kft.	Kazi Péter
32	Zsombó	Civil	DOMINO Közhasznú Alapítvány	Csányiné Barna Klára
33	Zsombó	önkormányzati	Zsombó Nagyközség Önkormányzata	Gyuris Zsolt
34	Zsombó	üzleti	Gyuris Virág Dísznövénytermesztő Kft.	Gyuris Attila

12. sz. melléklet

Helyi Fejlesztési Stratégia – Döntéshozó Testület tagja

A táblázat az akcióterület tagságát / helyi fejlesztési stratégia döntéshozó testület tagjait tartalmazza, közülük kék színnel kiemelték a TKCS tagok

Település	Önkormányzati szféra képviselőjében	Civil szféra képviselőjében	Üzleti szféra képviselőjében
Ásotthalom	Ásotthalom Községi Önkormányzat	Köz-Pont Egyesület	Bivalyos Tanya Kft.
Bordány	Bordány Nagyközség Önkormányzata	Kulturális és Szabadidős Egyesület	Vitaricum Kft
Forráskút	Forráskút Község Önkormányzata	Forráskúti Általános Iskolás Gyermekekért Alapítván	Dudás Gusztáv e.v.
Mórahalom	Mórahalom Városi Önkormányzat	Mórahalmi Gazdakör	Mórahalmi Termelői Integrációs Szövetkezet
Öttömös	Öttömös Községi Önkormányzat	Öttömösi Fiatalok Szövetsége	Öt-Villgép Kft.
Pusztamérges	Pusztamérges Községi Önkormányzat	Pusztamérgesi Polgárőr Egyesület	PASZEK Mezőgazdasági és Szolgáltató Bt.
Ruzsa	Ruzsa Község Önkormányzata	Az Intelligens Faluért Egyesület	SPÁRGA-KERT Kft.
Üllés	Üllés Nagyközségi Önkormányzat	TESZ-VESZ Közhasznú Egyesület	Medi-Csi 2000 Bt.
Zákányszék	Zákányszék Község Önkormányzat	Ezerarcú Természetvédelmi és Turisztikai Egyesület	Kazi és Társa Kft.
Zsombó	Zsombó Nagyközség Önkormányzata	DOMINO Közhasznú Alapítvány	Gyuris Virág Kft.

13. sz. melléklet

Tervezést koordináló csoport tagjai

A táblázat a helyi fejlesztési stratégia döntéshozó testület tagjait tartalmazza, közülük kék színnel kerültek kiemelésre a TKCS tagok.

Település	Önkormányzati szféra képviselőjében	Civil szféra képviselőjében	Üzleti szféra képviselőjében
Ásotthalom	Ásotthalom Községi Önkormányzat képviseli: Toroczka László	Köz-Pont Egyesület	Bivalyos Tanya Kft.
Bordány	Bordány Nagyközség Önkormányzata	Kulturális és Szabadidős Egyesület Képviseli: Kis-Patik Péter	Vitaricum Kft
Forráskút	Forráskút Község Önkormányzata	Forráskúti Általános Iskolás Gyermekekért Alapítván	Dudás Gusztáv e.v.
Mórahalmom	Mórahalmom Városi Önkormányzat	Mórahalmom Gazdakör	Mórahalmi Termelői Integrációs Szövetkezet Képviseli: Csányi László
Öttömös	Öttömös Községi Önkormányzat Képviseli Dr. Dobó István	Öttömösi Fialatok Szövetsége	Öt-Villgép Kft.
Pusztamérges	Pusztamérges Községi Önkormányzat	Pusztamérgesi Polgárőr Egyesület	PASZEK Mezőgazdasági és Szolgáltató Bt.
Ruzsa	Ruzsa Község Önkormányzata	Az Intelligens Faluért Egyesület Képviseli: Vetró Klára	SPÁRGA-KERT Kft.
Üllés	Üllés Nagyközségi Önkormányzat	TESZ-VESZ Közhasznú Egyesület	Medi-Csi 2000 Bt.
Zákányszék	Zákányszék Község Önkormányzat	Ezerarcú Természetvédelmi és Turisztikai Egyesület Képviseli: Boldogné Fodor Erzsébet	Kazi és Társa Kft.
Zsombó	Zsombó Nagyközség Önkormányzata	DOMINO Közhasznú Alapítvány	Gyuris Virág Kft.